

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE TURİZM KONULARINI BİRLİKTE ELE ALAN ÇALIŞMALAR
ÜZERİNE KAPSAMLI BİR BİBLİYOMETRİK ANALİZ (A COMPREHENSIVE BIBLIOMETRIC
ANALYSIS ON STUDIES THAT ADDRESS SUSTAINABILITY AND TOURISM TOPICS
TOGETHER)**

Ebru GÜNEREN^{1*} (orcid.org/ 0000-0003-2669-4402)

¹Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye

Özet

Bu çalışmanın amacı, 2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından belirlenmiş olan, “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin” ardından yayınlanan, sürdürülebilirlik ve turizm konulu bilimsel çalışmaların, bibliyometrik yapısının ve analiz sonucu oluşan ağ haritalarının ortaya konmasıdır. Bu doğrultuda, Web of Science veri tabanının arama alanında, “konu” seçilerek, sürdürülebilirlik ve turizm kelimelerinin İngilizceleri ile önceden belirlenmiş kriterler çerçevesinde bir tarama yapılmıştır. Tarama işlemi sonucunda toplam 7.123 adet İngilizce dilinde yayınlanmış makaleye ulaşılmış, bu makalelerin tümü VOSviewer yazılımıyla analiz edilmiştir. Sürdürülebilirlik ve turizmin ortak konu olduğu makaleler, yıl, anahtar kelime, başlıca makale, en çok atıf alan ve en çok makalesi olan yazarlar, dergiler, üniversiteler, ülkeler ile yazarların, makalelerin, dergilerin ve üniversitelerin ortak atıf durumları, bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmiş ve ağ haritalaması yöntemiyle görselleştirilmiştir. Çalışma, sürdürülebilirlik ve turizm konulu makaleleri çok disiplinli bir tarama ile ele alarak, kapsamlı bir istatistiki perspektif sunmakta, Birleşmiş Milletler’in belirlemiş olduğu hedefler açısından akademinin bulunduğu noktayı ortaya koymaktadır. Yapılan analizler, sürdürülebilirlik ve turizm konulu akademik çalışmaların özellikle 2018 yılından sonra hızla arttığını ve 2024 yılının en fazla makale yayımlanan yıl olduğunu ortaya koymaktadır. En üretken yazar, 42 makale ile “Xavier Font” olurken, aynı yazar 1820 atıf ile de en çok atıf alan yazardır. En fazla makale yayımlayan dergi “Sustainability”, en yüksek atıf alan dergi ise “Journal of Sustainable Tourism” olarak tespit edilmiştir. Anahtar kelime analizinde “sustainability” ve “tourism” kelimelerinin yanı sıra “climate change” ve “eco-tourism” kavramlarının öne çıktığı görülmüştür. Çalışma, sürdürülebilir turizm alanında en fazla makale üreten ülkelerin Çin, ABD ve İspanya olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Turizm, Bibliyometrik Analiz, Vosviewer, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Abstract

The aim of this study is to reveal the bibliometric structure and network maps resulting from the analysis of scientific studies on sustainability and tourism published after the 2030 Sustainable Development Goals determined by the United Nations in 2015. In this context, a search was conducted within the framework of predetermined criteria by selecting “topic” in the search field of the Web of Science database and using the English words sustainability and tourism. As a result of the search process, a total of 7,123 articles published in English were reached and all of these articles were analyzed with the VOSviewer software. Articles addressing both sustainability and tourism were examined through bibliometric analysis in terms of publication year, keywords, core articles, most cited and most productive authors, journals, universities, and countries. Additionally, co-citation patterns among authors, articles, journals, and institutions were analyzed and visualized using network mapping techniques. The study examines articles on sustainability and tourism through a multidisciplinary review, provides a comprehensive statistical perspective, and reveals the position of the academy in terms of the goals set by the United Nations. The analyses show that academic studies on sustainability and tourism have increased rapidly, especially after 2018, and 2024 will be the year with the highest number of articles published. The most productive author is “Xavier Font” with 42 articles, while the same author is also the most cited author with 1820 citations. The journal that published the most articles was determined to be “Sustainability”, and the journal that received the highest number of citations was determined to be “Journal of Sustainable Tourism”. In the keyword analysis, it was observed that in addition to the words “sustainability” and “tourism”, concepts such as “climate change” and “eco-tourism” came to the fore. The study reveals that the countries that produce the most articles in the field of sustainable tourism are China, the USA and Spain.

Keywords: Sustainability, Tourism, Bibliometric Analysis, Vosviewer, 2030 Sustainable Development Goal

Giriş

* Sorumlu yazar: ebruguner@nevsehir.edu.tr
DOI: 10.33083/joghat.2025.593

Turizm endüstrisi, toplulukları güçlendirme ve ekonomik büyümeye katkı sağlaması yönleri ile bilinirken, son yıllarda turizmin hızla büyümesi küresel bir endişe kaynağı haline gelmiştir. Geleneksel turizmin ekolojik kaynaklara bağımlılığı, doğal çevrenin çeşitli tehlikelere maruz bırakılmasına sebep olmuş ve bu durum turizmin anlamının yeniden düşünülmesine yol açmıştır. Bu noktada ortaya çıkan sürdürülebilir turizm; çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel faktörler açısından turizm faaliyetlerinin planlanması ve yönetime entegre edilmesini içermektedir (Korkmaz, 2024). Sürdürülebilir turizmin temel hedefi, doğal ve kültürel kaynakların bütünlüğünü koruyarak, mevcut ve gelecekteki nesillerin bu kaynaklardan faydalanmasını sağlamaktır (UNWTO, 2018). 1990 yılından itibaren araştırmacılar tarafından düzenli bir şekilde incelenen ve araştırılan sürdürülebilir turizm konusunda birçok çalışma bulunmaktadır (McCool ve Martin, 1994; Tosun, 2000; Blackstock, 2005; Manyara ve Jones, 2007; Okazaki, 2008; Garvey ve Bolton, 2017; Wang ve Wang, 2018; Dolnicar, 2020; Han, 2021). Öte yandan, sürdürülebilirlik ve turizm konularını birlikte ele alan farklı disiplinlerden bilimsel çalışmaların, 2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin” ardından öne çıkan bibliyometrik detaylar ve gelişen eğilimler de önem taşımaktadır. Bu sebeple araştırmanın amacı, “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin” belirlenmesinden itibaren sürdürülebilir turizm konusunda yayınlanan bilimsel çalışmaların sayısal durumunu ve dağılımlarını ortaya koymak, konu ile ilgili ön plana çıkan çalışmaları, yazarları, kurumları, dergileri, ülkeleri tespit etmek ve aralarındaki iş birliklerinin haritasını sunmaktır. Bu amaçlar doğrultusunda beş araştırma sorusu oluşturulmuştur:

1. Web of Science (WOS) veri tabanında taranan, "sürdürülebilirlik" ve "turizm" konularının bir arada yer bulduğu makalelerin, 2015-2024 yılları arasındaki yıllık dağılımı nasıldır?
2. Sürdürülebilirlik ve turizmi ele alan ortak çalışmalarda en sık kullanılan konular nelerdir ve bu konular arasındaki bağlantılar nasıl bir ağ yapısı sunmaktadır?
3. Sürdürülebilirlik ve turizm konularını birlikte ele alan bilimsel çalışmalarda en üretken ve en çok atıf alan yazarlar, makaleler, dergiler, kurumlar ve ülkeler hangileridir ve iş birliği ağları nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. Sürdürülebilir turizm konusunda yazar, makale ve dergi ortak atıf dağılımı nasıldır?

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin belirlenmesi ve buna bağlı olarak sürdürülebilir turizmin ortaya çıkmasından sonra hız kazanan ilgili akademik çalışmaların yanı sıra, sürdürülebilir turizm konusu ile ilgili bibliyometrik çalışmaların da yoğun bir şekilde arttığı gözlemlenmiştir. Uluslararası alan yazına bakıldığında sürdürülebilir turizm konusunda detaylı olarak yapılan bibliyometrik çalışmalar (Butler, 1999; Lu ve Nepal, 2009; Buckley, 2012; Ruhanen vd., 2015; Bramwell vd., 2017; Garrigos-Simon, Narangajavana-Kaosiri ve Lengua-Lengua, 2018; Moyle vd., 2018; Sanchez-Canizares, Castillo-Canalejo ve Cabeza-Ramírez, 2018; Della-Corte vd., 2019; Ninerola, Sánchez-Rebull ve Hernández-Lara, 2019; Ruhanen, Moyle ve Moyle, 2019; Yoopecth ve Nimsai, 2019; Jimenez-Garcia vd., 2020; Cavalcante, Coelho ve Bairrada, 2021; Mihalic vd., 2021; Dieguez-Castrillon, Gueimonde-Canto ve Rodríguez-López, 2022; Iqbal vd., 2022; De Bruyn vd., 2023; Lean-Gomez, Mora Forero ve Santos-Jaén, 2023; Geng vd. 2024; Harish ve Rao, 2024; Kapoor ve Jain 2024; Kumar vd., 2024; Loureiro, Costa ve Malheiro, 2024; Pileliene, Grigaliūnaitė ve Bogoyavlenska, 2024; Rafi vd., 2024) göze çarpmaktadır. Ulusal alan yazında da sürdürülebilir turizm konusunda, farklı çerçevelerde çalışmaların mevcut olduğu (Demirbulat ve Dinç, 2017; Tokmak, Doğantekin ve Kılıç, 2018; Yeksan ve Akbaba, 2019; Tankuş, Sökmen ve Şahin, 2023; Erdoğan ve Zaman, 2024; Harmandaroğlu, 2024; Kalıpçı, 2024; Sezgin, Bilgiç ve Akgül, 2024; Şahin, 2024) görülmektedir. Bu çalışma, sürdürülebilir turizm konusunda yapılan bibliyometrik analiz çalışmalarından, taramaya alınan veri tabanlarının çok disiplinli olması dolayısıyla, kapsamı, tarama konusu, ele alınan tarih aralığı ve yapılan analizler açısından farklılık göstermektedir. Mevcut çalışmada, 2015 yılında belirlenen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri sonrasında gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar arasındaki ilişkilerin ortaya konması amaçlandığından, 2015 yılı başlangıç, 2024 yılı sonu ise bitiş tarihi olarak esas alınmıştır. İnceleme kapsamında, yalnızca “sürdürülebilirlik” ve “turizm” konuları kullanılarak, konu odaklı bir tarama yapılmış, tarama için Web of Science’ da, farklı disiplinlere yönelik tüm indeksler (SSCI, SCI Expanded, AHCI ve ESCI) taramaya dahil edilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirmeye alınmış ve yalnızca İngilizce dilinde yazılmış 7.123 makale rakamına ulaşılarak, bu makaleler analiz edilmiştir. Analiz aracı olarak VOSviewer isimli yazılım kullanılmıştır. Web of Science veri tabanından elde edilen makaleler, yayın yılı, anahtar kelimeler, en çok yayın yapan ve en fazla atıf alan yazarlar, dergiler, üniversiteler, ülkeler ile yazarların, dergilerin ve üniversitelerin ortak atıf ilişkileri gibi parametreler doğrultusunda analiz edilmiştir. Sürdürülebilirlik ve turizm ile ilgili çalışmaları çok disiplinli bir açıdan, kapsamlı ve istatistikî bir şekilde ele alan bu çalışmanın, gelecekte sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde gerçekleştirilecek araştırmalara yol gösterici bir kaynak olması hedeflenmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Sürdürülebilirlik Kavramı Kısa Tarihçesi ve Turizm İlişkisi

Sürdürülebilirlik kavramının ilk olarak 1970'li yıllarda ortaya çıktığı ve çevrecilik ideolojisine dayandığı bilinmektedir (Liu, 2003). 1972 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansında (UNCHE), çevresel ve sürdürülebilir kalkınma konuları birlikte ele alınarak sürdürülebilirlik anlayışını geliştirmeye yönelik ilk adımların atıldığı bilinmektedir. Bu konferansın ardından 1980 yılında Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), sürdürülebilir kalkınma kavramını tanımlayarak bu alandaki küresel hareketlere rehberlik edecek bir strateji yayımlamıştır (IUCN, 1980). 1987 yılında ise Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından sürdürülebilir kalkınma ilkelerini ele alan “ortak geleceğimiz (Brundtland)” adlı rapor sunulmuştur (WCED, 1987). 1992 yılında, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (UNCED) konu ile ilgili yapılan eleştiriler ve tartışmaların çözümüne yönelik, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri belirlenmiş, 2002 yılında Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde çevrenin korunması, ekonomik ve sosyal kalkınma unsurlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmış ve aktörler bir araya gelerek yapılan eylemlerin ve sonuçların tartıştığı bir platform oluşturulmuştur (Garrod ve Fyall 1998). Sürdürülebilirlik kavramının ekonomik ve sosyal kalkınmaya, karlılığa, insan hakları ve fırsat eşitliğine, çevrenin gelişimine, biyolojik çeşitliliğe ve doğal kaynakları korumaya yönelik vurgusu (UNWTO, 2005), kişi ve kurumların eyleme geçmesi konusunda bir farkındalık sağlamıştır (Mihalic, 2016). 1987 yılında yayımlanan 'Ortak Geleceğimiz' raporunun ardından, sürdürülebilir turizm kavramı, sürdürülebilir kalkınma ideolojisinden ilham alınarak geliştirilmiştir. Yaygın olarak Brundtland Raporu olarak bilinen bu rapor, sürdürülebilirlik konusundaki farkındalığın artırılması, iş birliğinin teşvik edilmesi ve daha dengeli bir yaklaşım benimsenmesi için çok taraflı destek arayışında olmuştur (Dowling, 1993). Brundtland Raporu "bugünün ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmayan bir kalkınma" tanımı ile öne çıkmıştır (WCED, 1987). Bu yaklaşım, kısa sürede turizm alanında geniş bir kabul görmüş; hükümetlerin, turizm endüstrisinin ve akademisyenlerin daha dengeli bir tutum benimsemelerini sağlamıştır (Bramwell ve Lane, 2012).

Sürdürülebilir turizm, çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri, şu an ve gelecekte dikkate alarak, ev sahibi toplulukların, çevrenin, ziyaretçilerin ve turizm endüstrisinin çıkarlarına hizmet eden bir turizm şekli olarak tanımlanmaktadır (UNEP, 2005). Sürdürülebilir turizm aynı zamanda biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması, kültürel eşitliğin ve insan haklarının geliştirilmesi, tüm paydaşlara sosyo-kültürel faydalar sağlanması ve turizmle ilgili karar alma süreçlerine yerel yönetimlerin dahil edilmesi ile ilişki olarak belirtilmektedir (Kapoor ve Jain, 2024). Bu sebeple sürdürülebilirlik, çeşitli turizm faaliyetleri ve ortamlarında bir politika hedefi olarak benimsenmiştir (Bramwell, 2015). Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) sürdürülebilir turizmi kavramsal olarak tanımlamasının ardından, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve Birleşmiş Milletler Ekonomik Programı (UNEP), 1995 yılında sürdürülebilir kalkınma konferansı düzenlemiştir. Bu konferansta sürdürülebilirlik ve turizm arasındaki bağlantıyı gösteren Sürdürülebilir Turizm Şartı kabul edilmiştir (Geng vd., 2024). Bu tarihten itibaren sürdürülebilir turizm ile ilgili toplumda yaygın olarak kabul edilen, Küresel Turizm Etiği Kodu, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Cape Town Bakanlar Bildirgesi, Quebec Ekoturizm Bildirgesi gibi birçok belge ve kaynak ortaya çıkmıştır (Romeo, Manuelli ve Abear, 2022; Shea, Painter ve Osaka, 2022). Sürdürülebilir turizm, turizmin tek başına bir amaç olmadığını, aksine daha geniş sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için bir araç olarak kullanılabileceğini savunmaktadır (Weaver, 2006). Bu anlayışa göre, sürdürülebilir turizm, toplumsal sistemleri ve davranışları, kapsamlı ve bütünleşmiş bir sürdürülebilir kalkınma sürecine yönlendirmeyi hedefleyen bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Bramwell vd., 2017).

2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve tüm üye ülkeler tarafından benimsenen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH/SDG), sürdürülebilir kalkınmanın önemini bir kez daha pekiştirmiştir. 17 hedef ve 169 alt hedeften oluşan bu küresel eylem planı, yoksulluğun ve açlığın sona erdirilmesi, çevrenin korunması, iklim krizine karşı önlem alınması, refahın adil paylaşımı vb. gibi konuları barındırmaktadır (www.sdgs.un.org). SKH'lerin dolaylı ve doğrudan atıfta bulunduğu hususlardan biri de sürdürülebilir turizm olarak bilinmektedir. Turizm, özellikle 8. Hedef (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme), 12. Hedef (Sorumlu Tüketim ve Üretim) ve 14. Hedef (Sudaki Yaşam) kapsamında, yerel ekonomilerin güçlendirilmesi, doğal kaynakların korunması ve kültürel mirasın sürdürülebilir şekilde kullanılması konularında önemli bir rol oynamaktadır. Bu hedefler, turizm sektöründe insana yakışır iş fırsatlarının yaratılmasını, sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarının teşvik edilmesini ve kıyı ile deniz ekosistemlerinin korunmasını içermektedir. SKH, sürdürülebilir turizmi, kalkınma hedeflerine ulaşmak için

ekonomik, sosyal ve çevresel boyutların bütünlük bir şekilde ele alınması gereken bir turizm yaklaşımı olarak ifade etmektedir (UNWTO, 2015).

Sürdürülebilirlik ve Turizm Konulu Bibliyometrik Çalışmalar

Sürdürülebilir turizm konusunu bibliyometri yöntemi kullanarak inceleyen bilimsel çalışmalar incelendiğinde, farklı zaman dilimlerini kapsayan, farklı veri tabanlarını esas alan ve farklı disiplinlerde yürütülmüş çalışmalar olduğu görülmektedir. Uluslararası alan yazında Ninerola vd. (2019), 1987-2018 yılları arasında Elsevier ve Scopus veri tabanlarında yayımlanmış, 2.647 İngilizce makaleyi, Vosviewer ile analiz ederek, turizm sürdürülebilirliği literatürünü incelemişlerdir. Yapılan analizler sonucunda, yayınların 2005 yılından sonra artış gösterdiği ve literatürün "döngüsel turizm", "yeşil turizm" ve "mavi turizm" gibi yeni kavramlarla genişlediği tespit edilmiştir. Bu çalışmada, en çok atıf alan makalelerin temel kavramları tartışmakta olduğu, etkili yazarlar arasında "Gössling" ve "Butler"ın öne çıktığı bulgusuna ulaşılmıştır. Yine aynı çalışmaya göre, sürdürülebilir turizm araştırmalarında ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya lider konumda olup, "eko-turizm" en sık kullanılan anahtar kelime olarak belirlenmiştir. Iqbal vd. (2022), 1978-2000 yılları arasında Scopus veri tabanında, sürdürülebilir turizmde topluluk katılımının rolünü ele alan çalışmaları analiz etmek için VOSviewer programını kullanarak, 649 makaleyi incelemişlerdir. 2010 yılından itibaren sürdürülebilir turizm konusundaki bilimsel çalışmaların arttığı belirlenmiştir. Bu çalışmada, "Journal of Sustainable Tourism" en çok makale yayınlayan dergi olurken, "Tourism Management" ve "Annals of Tourism Research" en fazla atıf alan dergiler olmuştur. "Topluluk katılımı", "sürdürülebilir turizm" ve "turizm gelişimi" anahtar kelimeleri öne çıkmış; Jamal ve Getz'in (1995) "Collaboration theory and community tourism planning" çalışması en çok atıf alan makale olmuştur. Çin, Malezya ve ABD en fazla makale yayınlayan; Kanada, Birleşik Krallık ve ABD ise en çok atıf alan ülkeler olarak sıralanmıştır. De Bruyn vd. (2023), Scopus veri tabanında, 1990-2022 yılları arasında yayımlanan 6.326 makaleyi CiteSpace ile analiz ederek, turizmin sürdürülebilirliği alanındaki akademik çalışmaları incelemişler ve 2013 yılından itibaren makale sayısında artış olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışmaya göre, "Sustainability" en çok yayın yapan, "Journal of Sustainable Tourism" ise en yüksek atıf alan dergi olarak öne çıkmaktadır. Etkili yazarlar arasında, "X. Font", "C. M. Hall" ve "S. Gössling" yer almıştır. Anahtar kelime analizi sonucunda ise "sürdürülebilirlik", "eko-turizm" ve "sürdürülebilir turizm" en sık kullanılan kelimeler olmuştur.

Geng vd. (2024), 2000-2022 yılları arasında, WoS veri tabanındaki İngilizce makaleleri, yine CiteSpace ile analiz ederek, sürdürülebilir turizm alanındaki araştırma yapısını incelemişlerdir. Yapılan analizler, 2013 yılından itibaren yayın sayısında artış olduğunu, Avrupa ve Okyanusya'daki kurumların lider konumda bulunduğunu ve Griffith Üniversitesi'nin önemli iş birliklerine sahip olduğunu göstermiştir. Bunun yanı sıra, "sürdürülebilir turizm", "yönetim", "etki" ve "algı" gibi anahtar kelimelerin öne çıktığı, "Journal of Sustainable Tourism" ile "Tourism Management" dergilerinin yüksek atıf aldığı tespit edilmiştir. Kapoor ve Jain (2024), Scopus veri tabanında 1997-2021 yılları arasında yayımlanmış 1.754 makaleyi, Biblioshiny ve Vosviewer yazılımlarıyla analiz ederek, sürdürülebilir turizm araştırmalarının katkılarını ve temalarını incelemişlerdir. Yayınların yıllık ortalama %19,9 büyüme gösterdiği belirlenmiş, en sık kullanılan anahtar kelimeler "sürdürülebilir turizm", "eko-turizm", "sürdürülebilir kalkınma" ve "turizm yönetimi" olmuştur. "S. Gössling" en çok atıf alan yazar, "Journal of Sustainable Tourism" en üretken dergi olarak öne çıkmıştır. En üretken ülkeler İspanya, İtalya ve Çin; en çok atıf alan ülkeler ise Avustralya ve ABD'dir. İş birliği genellikle aynı ülkeden yazarlar arasında olurken, uluslararası iş birliği ABD, Avustralya ve Çin akademisyenleri arasında güçlü olarak bulunmuştur. Bu çalışmada, ortak atıf analiziyle kavramsallaştırma, yerel halkın rolü, eto-etiketleme, toplum temelli turizm ve etkili yönetim gibi beş ana tematik küme belirlenmiştir. Rafi vd. (2024), sürdürülebilir turizm araştırmalarının 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile ilişkisini incelemek amacıyla, 1994-2023 yılları arasında WoS veri tabanında SSCI kapsamındaki turizm ve ağırlama endüstrilerini konu alan dergilerde yayımlanmış 1.383 İngilizce makaleyi, Biblioshiny ve Vosviewer programlarını kullanarak analiz etmişlerdir. Araştırmaların 2008-2016 yılları arasında çift haneli, 2017 yılından itibaren ise üç haneli büyüme gösterdiği belirlenmiştir. "Annals of Tourism Research" ve "Tourism Management" en yüksek atıfa sahip dergiler, "Journal of Sustainable Tourism" ise en çok yayına sahip dergi olarak öne çıkmıştır.

Ulusal alan yazında da sürdürülebilir turizm konulu, bibliyometrik çalışmaların çokça yapıldığı görülmektedir. Tokmak vd. (2018), 2010-2017 yılları arasında, Scopus veri tabanındaki sürdürülebilir turizm çalışmalarını analiz ederek toplam 143 makaleyi Vosviewer yazılımıyla incelemiştir. Bu çalışmaya göre, makalelerin çoğu 2017 yılında yayımlanmış olup, "Journal of Sustainable Tourism" en fazla makale yayımlayan dergi olarak öne çıkmıştır. Avustralya ve İngiltere en fazla çalışma yapılan ülkeler olurken, yazarların çalıştığı ülkeler arasında Endonezya, Çin ve Avrupa ülkeleri dikkat çekmiştir. En sık kullanılan anahtar kelimeler,

"sürdürülebilir turizm", "topluluk katılımı", "eko-turizm" ve "çevresel etki" olmuştur. Tankuş vd. (2023), 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ile sürdürülebilir turizm arasındaki ilişkiyi WoS veri tabanında, 17 SKA başlığı ve "sürdürülebilir turizm" anahtar kelimesiyle analiz etmişlerdir. İlgili konulardaki ilk yayınların 1991 yılında başladığı ve 2019 yılında en yüksek yayın sayısına ulaşıldığı görülmüştür. "Sürdürülebilir turizm", "turizm", "turizm gelişimi" ve "sürdürülebilirlik" en sık kullanılan anahtar kelimeler olmuştur. "C. M. Hall", "D. Scott" ve "S. Gössling" en etkili yazarlar olarak öne çıkarken, Avustralya en fazla yayın ve atıf alan ülke olmuştur. "Journal of Sustainable Tourism", en etkili ve bağlantı gücü yüksek dergi olarak belirlenmiştir. Erdoğan ve Zaman (2024), 2013-2023 yılları arasında Scopus veri tabanındaki 3.133 makaleyi analiz ederek sürdürülebilir turizmin evrimini incelemiştir. Analizlerde, Avustralya, Birleşik Krallık, ABD ve Çin en üretken ülkeler; "C. M. Hall", "S. Gössling" ve "D. Scott" en etkili araştırmacılar olarak öne çıkmıştır. "Sustainability" en üretken dergi, "Journal of Sustainable Tourism" ise en yüksek atıf alan dergi olarak belirlenmiştir. Anahtar kelimeler arasında "sürdürülebilir turizm", "eko-turizm", "iklim değişikliği", "aşırı turizm" ve "covid-19" öne çıkmıştır. Araştırmacılar ve ülkeler arasında iş birliğinin de sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Harmandaroğlu (2024), WoS veri tabanında SSCI indeksindeki 2.135 makaleyi analiz ederek sürdürülebilir turizm çalışmalarının eğilimlerini ve araştırma boşluklarını incelemiştir. En çok atıf alan yazarlar "C. M. Hall", "S. Dolnicar" ve "T. H. Lee"; en üretken yazarlar ise "B. B. Boley", "C. M. Hall" ve "S. Gössling" olarak belirlenmiştir. En çok atıf alan ülkeler Avustralya, İngiltere ve ABD; en üretken ülkeler ise Avustralya, ABD ve Çin'dir. "Griffith", "Johannesburg" ve "Surrey" üniversiteleri en fazla yayın yapan, "Griffith" ve "Johannesburg" üniversiteleri ise en çok atıf alan kurumlar olmuştur. En sık kullanılan anahtar kelimeler "sürdürülebilir turizm", "sürdürülebilir gelişim" ve "sürdürülebilirlik" olmuştur. Kalıpçı (2024), turizm ve sürdürülebilir destinasyonların dinamiklerini ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisini incelemek amacıyla WoS veri tabanında 2002-2023 yılları arasında yayımlanmış 384 İngilizce makaleyi Bibliometrix ile analiz etmiştir. Yayınların yıllık büyüme oranı %25,73 olarak belirlenmiş; en çok atıf alan çalışma "Residents' support for tourism development: The role of residents' place image and perceived tourism impacts" olmuştur. "M. Mazilu" en üretken yazar, "Sustainability" ve "Journal of Sustainable Tourism" ise en önemli yayın kaynakları olarak öne çıkmıştır. En sık kullanılan anahtar kelimeler "turizm", "sürdürülebilirlik", "destinasyon", "gelişim" ve "yönetim" olmuştur. Çalışmada, Çin, Birleşik Krallık ve ABD en yoğun iş birliği yapan ülkeler olarak belirlenmiş, analize dahil edilen çalışmaların genel olarak yüksek düzeyde iş birliği içermekte olduğu belirtilmiştir. Sezgin vd. (2024), Scopus veri tabanında 1993-2024 yılları arasında sürdürülebilir turizm ve pazarlama konularındaki 698 İngilizce çalışmayı analiz etmiştir. En fazla yayın yapılan yıl 2024 olup, yayınların %68,5'i makale formatındadır. İşletme en çok araştırma yapılan alan, ABD ise en üretken ülke ve kurum olmuştur. "Griffith Üniversitesi" ve "Linnaeus Üniversitesi" en fazla yayın yapan kurumlar arasında yer alırken, "C.M. Hall" en üretken yazar olarak öne çıkmıştır.

Yöntem

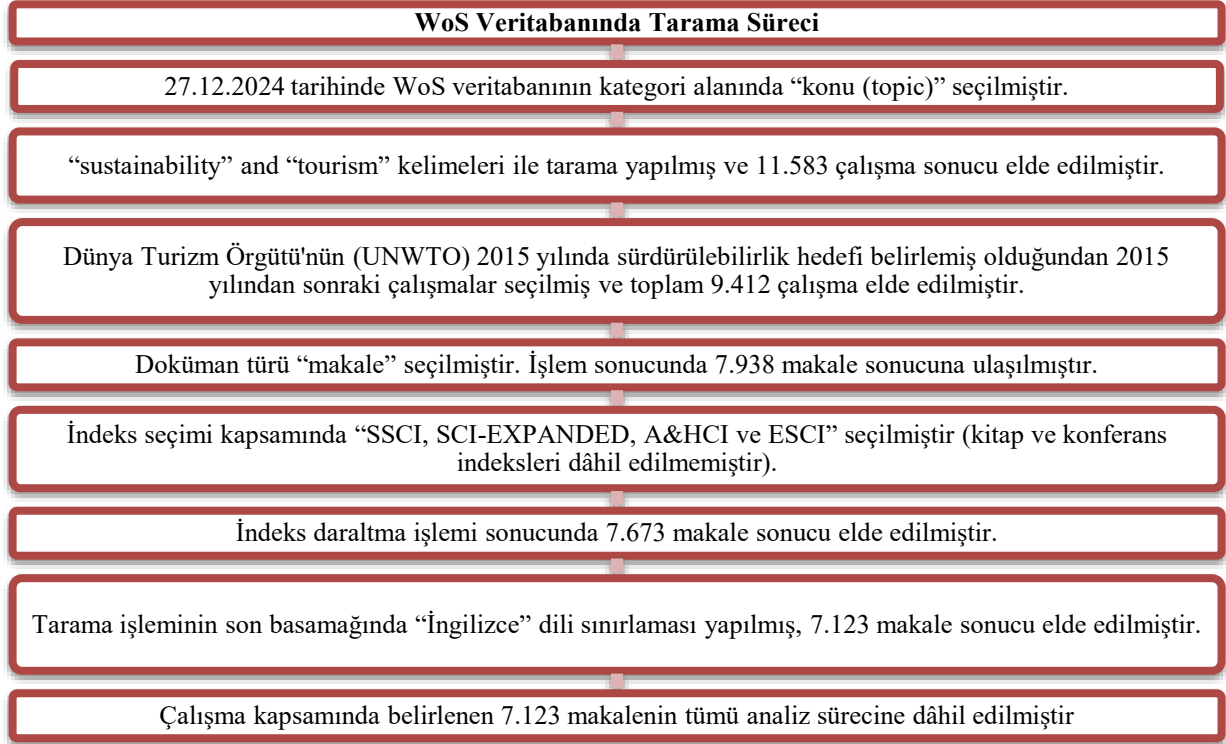
Bu çalışmada, Birleşmiş Milletler'in 2030 yılı için sürdürülebilirlik hedefleri belirlemesi (www.sdgs.un.org) ve bu hedefleri açıklamasının ardından, sürdürülebilirlik ve turizm üzerine üretilmiş bilimsel çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi amaçlanmaktadır. Bir disiplinin doğasını ve seyrini anlamak için, o disiplinin yazılı iletişim ortamına, matematiğin ve istatistiğin uygulanmasına yönelik bir yöntem olarak bilinen bibliyometrik analizin (Broadus, 1987), ilk olarak E. Wyndham Hulme tarafından "istatistiksel bibliyografi" adı altında kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Hulme çalışmasında kullandığı bu terimi, teknoloji ve bilimin yardımıyla belgelerin sayılarak aydınlatılması şeklinde açıklamaktadır (Pritchard, 1969). Bunun yanı sıra Campell'in 1896 yılında yapmış olduğu "ulusal ve uluslararası bibliyografi teorisi" başlıklı çalışmasının da istatistiki yöntemlerle bir alanı incelemenin ilk örneklerini oluşturduğu söylenmektedir (Sengupta, 1992). Bibliyometri konusundaki ilk çalışmalar 1920'lerde başlamış olmasına rağmen, bu kavram Pritchard (1969) tarafından "kitaplar ve iletişim ortamlarına istatistiksel ve matematiksel yöntemlerin uygulanması" şeklinde tanımlanarak, literatüre kazandırılmıştır. Daha sonraki yıllarda, Pritchard ve Wittig (1981), bibliyometrik analiz kavramını genişleterek, bibliyometri, atıf çalışmaları, özet dergi incelemeleri, yayın sayıları ve bireysel çalışmalar gibi basılı iletişimlere ilişkin verilerin istatistiksel analizlerle derlenmesini içeren tüm çalışmaları kapsayacak şekilde tanımlamışlardır. Bibliyometrik analizin literatüre kazandırılmasından sonra, farklı yazarlar tarafından da farklı biçimlerde tanımların yapıldığı görülmüştür. Roy ve Basak (2013), bibliyometrik analizi, yazılı belgelerin farklı yönlerini ölçüp analiz ederek bilimsel iletişim sürecini incelemek için nicel yöntemlerin kullanıldığı bir disiplin olarak tanımlamışlardır. Nebioğlu (2019) da ilk çalışmalarda olduğu gibi bibliyometrik analizi, herhangi bir alanda yayımlanmış çalışmaların matematiksel ve istatistiksel yöntemlerle incelenmesi olarak tanımlamıştır.

Bibliyometrik analizler, araştırma yapılan alandaki çalışmaların yazar, konu, özet, anahtar kelimeler, atıf yapılan eserler, atıf yapılan kaynaklar, çalışmanın yayımlandığı dergi, ülke gibi çeşitli açılardan istatistiksel olarak incelenmesini sağlayarak, araştırma yapılan disiplinin kavramsal yapısını ortaya koymaktadır (Bozkurt ve Çetin, 2016). Bu açıdan, bibliyotmetrik analiz araştırmacılar tarafından sıklıkla başvurulan bir yöntem olarak bilinmektedir. Her bir çalışmanın kendine özgü bibliyometrik analizleri olmakla birlikte yayın tarihi, dil, başlık, alıntı, anahtar kelime vb. gibi bazı ortak unsurları da bulunmaktadır. Bibliyometri bazen tek bir derginin, kitabın veya tezin analiz edilmesinde kullanılırken bazen de literatürdeki çok sayıda çalışmanın içerisinde yer alan bilgileri analiz etmek için kullanılmaktadır (Garfield, 1972). Bu çalışmada bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak, sürdürülebilirlik ve turizm konularını birlikte ele alan farklı disiplinlerden bilimsel araştırmalar, yayın tarihi, indeks türü, dili gibi açılardan sınırlandırılarak, detaylı bir şekilde incelenmiş ve analizler yardımıyla bulgular ortaya konulmuştur.

Bibliyometrik analizin yapılabilmesi için çok sayıda yazılım geliştirilmiştir (Pajek, CiteSpace, VOSviewer vb.) ve bu yazılımlar bilimsel haritalama yapmak için araştırmacılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bilimsel haritalama, bibliyometrik verilere dayanarak ilgili literatürün sayısal yöntemler kullanılarak görselleştirilmesi olarak bilinmekte ve büyük boyutta literatürle başa çıkmak için kullanılabilmektedir. Bu çalışmada bibliyometrik analiz aracı olarak VOSviewer isimli yazılım kullanılmıştır. Bu yazılım, dergiler, makaleler, araştırmacılar, atıflar, arasındaki bibliyografik bağlantıları, örneğin ortak atıf veya ortak yazarlık ilişkilerine göre ağ yapıları ile ifade edebilmekte ve bu yapıları görselleştirebilmektedir. VOSviewer ayrıca, literatürden çıkarılan önemli terimler açısından da ağlar oluşturabilmekte ve bu ağlar üzerinden metin madenciliği araştırmalarında da kullanılabilmektedir. Ağ diyagramlarında yer alan kümeler literatürde birlikte ortaya çıkan tematik grupları, daireler bir yazar, yayın veya anahtar kelimeyi, dairelerin büyüklüğü ilgili ögenin literatürdeki önem düzeyini, renkler ise farklı tematik kümeleri temsil etmektedir. Bağlantı çizgileri ise ögeler arasındaki bibliyografik ilişkinin gücünü göstermektedir.

Özköse'ye (2017) göre, araştırmacıların bibliyometrik haritalama yapabilmeleri için öncelikle bir bibliyometrik veri platformuna erişmeleri gerekmektedir. Bibliyometrik veri platformları, araştırma başlığı, özet, yazar(lar), yıl, atıf sayısı gibi bilgileri içermektedir. Dünya çapında yayın yapan veri platformlarından (Web of Science, Proquest, Google Scholar, Scopus vb.) bu bilgileri elde etmek mümkündür. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, Web of Science veri tabanında sürdürülebilirlik ve turizm konularını birlikte ele alan araştırma makaleleri, VOSviewer yazılımı kullanılarak zamana göre dağılımları, yazarları, atıfları ve dolayısıyla gelişme kanalları açılarından bibliyometrik analize tabi tutulmaktadır.

Araştırma, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından sürdürülebilirlik hedeflerinin konulduğu 2015 yılı ile 2024 yılları arasını kapsamaktadır. Veriler, Web of Science Core Collection'ı oluşturan, SCI-Expanded, SSCI, A&HCI ve ESCI indekslerinde taranan dergilerde, sürdürülebilirlik ve turizm konularını birlikte ele alan çalışmalardan elde edilmiştir. Çalışma, 27.12.2024 tarihinde, Web of Science veri tabanında, tarama sekmesinde konu (topic) seçilerek gerçekleştirilmiştir. Konu seçeneği, başlık, özet, anahtar kelime ve yazar tarafından sağlanan anahtar kelimeler arasında, sürdürülebilirlik ve turizm kelimelerinin birlikte yer aldığı bilimsel çalışmalara ulaşılabilmesini sağlamıştır. Araştırmada ele alınan tarama süreci, tarama işlem basamakları ve taramada kullanılan kelimelere ait bilgiler Şekil 1 ve Tablo 1'de verilmiştir.

Şekil 1. WoS Veritabanı Tarama Süreci

Araştırmada sürdürülebilirlik ve turizm konulu makaleler, anahtar kelimelere, yıllara, yazar-dergi-üniversitelerin makale ve atıf sayılarına göre analiz edilerek, tabloya dönüştürülmüş ve haritalandırılmıştır. Bunların yanı sıra yazar, dergi ve üniversitelerin ortak atıf durumlarına ilişkin de haritalandırma yapılmıştır.

Tablo 1. WoS Tarama Özeti

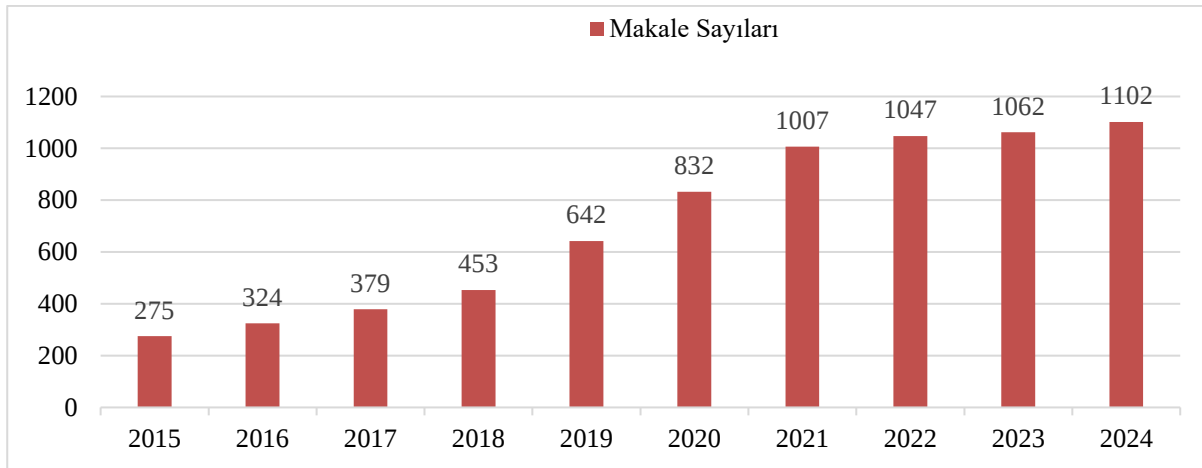
Anahtar Kelimeler	Alan	Doküman Türü	İndeksler	Dil	Toplam
"sustainability" * "tourism" *	Topic	Journal Article	*SSCI * ESCI* A&HCI* *SCI-EXPANDED	İngilizce	7.123

Bu araştırmada, sürdürülebilirlik ve turizm konularının birlikte ele alındığı çalışmalar, özellikle Birleşmiş Milletler tarafından sürdürülebilirlik hedefinin belirlendiği yıl olan 2015'ten itibaren analize dahil edilmiş olduklarından, diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir. Araştırma verileri 01.01.2015 tarihinden, 27.12.2024 tarihine kadar sürdürülebilirlik ve turizm konusunu birlikte ele alan tüm İngilizce makaleleri kapsamakta ve güncel bilgileri içermektedir. Tarama işlemi ile elde edilen 7.123 makale üzerinde, anahtar kelime, yazar, kurum ve ülke üretkenlik ve atıf, makale atıf, dergi yayın ve atıf analizleri, yazar, kurum ve ülke işbirliği analizleri, yazar, makale ve dergi ortak atıf analizleri yapılmıştır. Bunun yanı sıra, araştırmada kullanılan yöntem sayesinde, bulguların gelecekteki benzer çalışmalara yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. *Araştırma ikincil verilere dayalı olduğundan Etik Kurul Onay Belgesi alınmamıştır.*

Bulgular

Çalışmanın amacı doğrultusunda WoS veritabanında anahtar kelimeler ve birtakım kıstaslara dayalı olarak belirlenen 7.123 makale incelemiştir. Makalelerin yıllara göre dağılımı Şekil2'de sunulmuştur. 2015 yılında UNWTO'nun sürdürülebilirlik hedeflerini belirlemesinin ardından, beklendiği gibi, sürdürülebilirlik ve turizm konulu makalelerin sayısında belirgin bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle 2018 yılından itibaren, bu alanda yayımlanan çalışmaların sayısının hızlı bir şekilde arttığı, 2022 yılından itibaren ise artış hızı azalmasına karşın devam ettiği dikkat çekmektedir. Bu eğilim, turizm disiplininde sürdürülebilirlik konusuna yönelik ilginin 2015 sonrası dönemde yoğunlaştığını ve giderek daha geniş bir yer bulduğunu göstermektedir. Şekil 2'deki verilere göre, 2024 yılı, 1.102 makale ile sürdürülebilir turizm konusunda en fazla çalışmanın yayımlandığı yıl olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, konunun güncelliğini ve önemini koruduğunu, akademik çevrelerde bu alana duyulan ilginin sürdüğünü göstermektedir.

Şekil 2. Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Anahtar Kelime Analizi

Sürdürülebilir turizm konusunda yayımlanmış olan çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimeler tespit edilmiş ve ön plana çıkan ilk on anahtar kelime Tablo 2 ve Şekil 3’te detaylı olarak sunulmuştur. Anahtar kelime analizi incelendiğinde yapılan çalışmalarda en sık tekrarlanan kelimelerin “sustainability (1776)”, “tourism (931)” ve “sustainable tourism (604)” olduğu görülmektedir.

Tablo 2. En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler

<i>Anahtar Kelimeler</i>	<i>N</i>	<i>Anahtar Kelimeler</i>	<i>N</i>
Sustainability	1776	Covid-19	174
Tourism	931	Climate Change	172
Sustainable Tourism	604	Rural Tourism	168
Sustainable Development	408	Environmental Sustainability	139
Ecotourism	197	Tourism Development	128

Şekil 3'te görülen anahtar kelime ağ haritasının merkezinde yer alan "sustainability" ve "tourism" kavramları, analizin temelini oluştururken, çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik gibi alt temaların, bu kavramlarla güçlü bir şekilde ilişkilendirilmiş olduğu görülmektedir. Eko-turizm, iklim değişikliği, sürdürülebilir turizm, Covid-19 gibi kelimeler, araştırmaların yoğunlaştığı alanları işaret ederken, pandemi etkisiyle kriz yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma gibi konuların son yıllarda ön plana çıktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, kültür turizmi, biyoçeşitlilik, ekonomik kalkınma gibi odaklar, sürdürülebilir turizmin yalnızca çevresel değil, toplumsal ve ekonomik boyutlarının da ele alındığını göstermektedir. Ağın çevresinde yer alan daha küçük kümeler, gastronomi turizmi ve miras alanları gibi spesifik konulara yönelik, niş araştırma alanlarını işaret ederek, literatürdeki çeşitliliği ve çok yönlülüğü ortaya koymaktadır. Bu bulgular, sürdürülebilir turizmin disiplinler arası bir yaklaşımla ele alındığını ve bu alanda kapsamlı bir bilgi üretildiğini göstermektedir.

Şekil 3. Anahtar Kelime Ağ Haritası

Yazar Üretkenlik ve Atıf Analizi

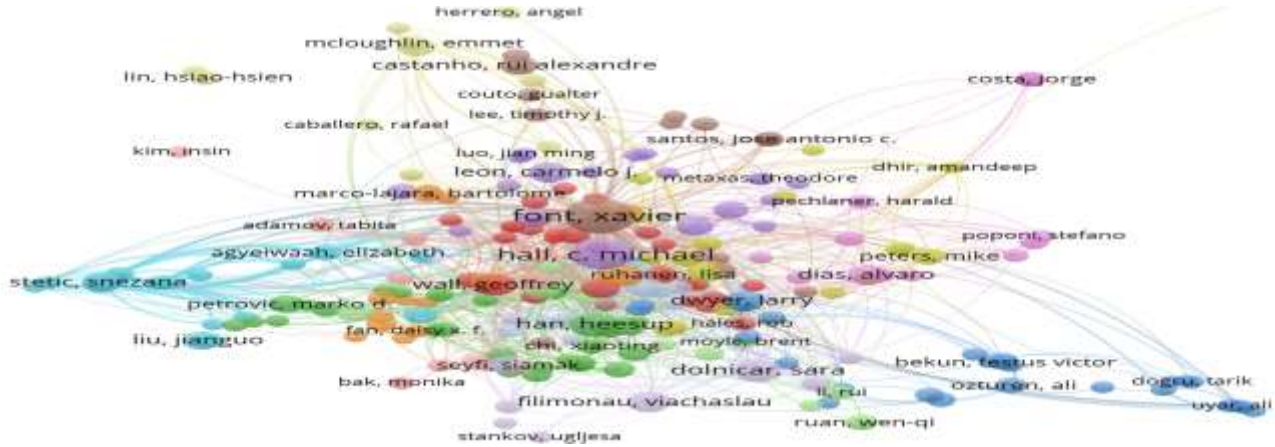
Yazar üretkenlik ve atıf analizinde sürdürülebilir turizm konusunda WoS kapsamında en çok çalışması yayınlanan ilk 10 araştırmacı ile en çok atıf alan ilk 10 araştırmacı analiz edilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde 42 makale ile en çok makalesi bulunan “Font, Xavier” isimli yazarın, aynı zamanda 1820 atıf sayısı ile en fazla atıf alan araştırmacı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra 31 makale ile en üretken ikinci yazar olan “Hall, C. Michael” isimli araştırmacının da 1662 atıf sayısı ile en çok atıf alan üçüncü yazar olduğu görülmektedir. Bu araştırmacıların dışında en üretken araştırmacılar ile en çok atıf alan araştırmacılar farklılaşmaktadır.

Tablo 3. Yazar Üretkenlik ve Atıf Analizi

Sıra	En Üretken Araştırmacılar	Makale Sayısı	Sıra	En Çok Atıf Alan Araştırmacılar	Atıf Sayısı
1	Font, Xavier	42	1	Font, Xavier	1820
2	Hall, C. Michael	31	2	Gössling, Stefan	1680
3	Han, Heesup	20	3	Hall, C. Michael	1662
4	Seraphin, Hugues	19	4	Scott, Daniel	969
5	Dolnicar, Sara	18	5	Bekun, Festus Victor	929
6	Wall, Geoffrey	16	6	Alola, Andrew Adewale	839
7	Filimonau, Viachaslau	16	7	Çetin, Mehmet	740
8	Dias, Alvaro	14	8	Higgins-Desbiolles, Freya	707
9	Leon, Carmelo J	14	9	Mihalic, Tanja	659
10	Dwyer, Larry	14	10	Higham, James	657

Tablo 3 incelendiğinde sürdürülebilir turizm alanında en çok makale yayınlayan ilk beş araştırmacı sırasıyla “Font, Xavier (42 makale)”, “Hall, C. Michael (31 makale)”, “Han, Heesup (20 makale)”, “Seraphin, Hugues (19 makale)” ve “Dolnicar, Sara (18 makale)” olduğu görülmektedir. En çok atıf alan araştırmacılar incelendiğinde ise ilk beş yazarın sırasıyla “Font, Xavier (1820 atıf)”, “Gössling, Stefan (1680 atıf)”, “Hall, C. Michael (1662 atıf)”, “Scott, Daniel (969 atıf)”, “Bekun, Festus Victor (929 atıf)” olduğu görülmektedir. Sürdürülebilir turizm konusunda çalışma yapmış olan yazarların bağlantı gücünü gösteren yazar ağ haritası Şekil 4’te görülmektedir.

Şekil 4. Yazar Ağ Haritası

Yukardaki ağ haritasında, özellikle *Font, Xavier* ve *Hall, C. Michael* gibi yazarların merkezi konumda yer aldığı, bu nedenle alanın temel bilgi akışını ve işbirliği ağını şekillendiren çekirdek araştırmacılar oldukları görülmektedir.

Makale Atıf Analizi

Sürdürülebilir turizm konusunda en çok atıf alan ilk 10 makale Tablo 4’te sunulmuştur. Buna göre, en çok atıf alan çalışmalar sırasıyla Hall vd. (2020) ‘Pandemics, transformations and tourism: be careful what you wish for’, Alola vd. (2019) ‘Dynamic impact of trade policy, economic growth, fertility rate, renewable and non-renewable energy consumption on ecological footprint in Europe’ ve D’Amato vd. (2017) ‘Green, circular, bio economy: A comparative analysis of sustainability avenues’ başlıklı makalelerdir. Sürdürülebilir turizm ile ilgili makalelerin bağlantı gücünü gösteren makale ağ haritası Şekil 5’te sunulmuştur.

Tablo 4. En Çok Atıf Yapılan Makaleler

Sıra	Makale	Atıf Sayısı	Sıra	Makale	Atıf Sayısı
1	Hall vd. (2020)	636	6	Lee (2019b)	272
2	Alola (2019)	580	7	Higgins-Desbiolles (2018)	249
3	D'amato (2017)	565	8	Tussyadiah (2018)	248
4	Seraphin (2018)	332	9	Scheepens (2016)	243
5	Gao (2017)	329	10	Miller (2015)	242

Şekil 5. Makale Ağ Haritası

Haritada *Hall vd. (2020)*, *Alola vd. (2019)* ve *D'Amato vd. (2017)* gibi makalelerin büyük düğümlerle temsil edildiği ve merkezî konumda yer aldığı görülmektedir; bu durum söz konusu çalışmaların alandaki temel referans noktaları olduğunu göstermektedir. Farklı renklerle ayrılan kümeler, literatürdeki tematik alt alanları yansıtmakta olup bağlantı çizgileri ise makaleler arasındaki ortak atıf bağlarının gücünü ifade etmektedir. Genel olarak ağ yapısı, sürdürülebilir turizm araştırmalarının belirli çekirdek çalışmalara dayandığını ve literatürde güçlü bir kavramsal bütünleşme olduğunu ortaya koymaktadır.

Dergi Yayın ve Atıf Analizi

Sürdürülebilir turizm konusunda en çok makale yayınlayan ilk 10 dergi ve en çok atıf alan ilk 10 dergi Tablo 5'te görülmektedir. Tablo 5 incelendiğinde, sürdürülebilir turizm konusunda en fazla yayın yapan ilk beş derginin sırasıyla Sustainability (1258 yayın), Journal of Sustainable Tourism (395 yayın), Current Issues in Tourism (142 yayın), Worldwide Hospitality and Tourism Themes (122 yayın) ve Journal of Cleaner Production (114 yayın) olduğu görülmektedir. Sürdürülebilir turizm konusunda yayın yapan ve onuncu sırada yer alan derginin dahi 72 yayınının olması konuya olan ilgiyi göstermektedir.

Tablo 5. En Fazla Yayın Yapan ve En Fazla Atıf Yapılan Dergiler

Sayı	En Fazla Yayın Yapan Dergiler	Yayın Sayısı	Sıra	En Fazla Atıf Yapılan Dergiler	Atıf Sayısı
1	Sustainability	1258	1	Sustainability	16846
2	Journal of Sustainable Tourism	395	2	Journal of Sustainable Tourism	12104
3	Current Issues in Tourism	142	3	Journal of Cleaner Production	5042
4	Worldwide Hospitality and Tourism Themes	122	4	Tourism Management	4192
5	Journal of Cleaner Production	114	5	Current Issues in Tourism	2755
6	Land	91	6	Tourism Management Perspectives	2200
7	Environmen Development and Sustainability	89	7	Tourism Geographies	2179
8	Tourism Management	78	8	Journal of Destination Marketing & Management	1906
9	Tourism Management Perspectives	73	9	Journal of Travel Research	1800
10	Tourism Geographies	72	10	International Journal of Contemporary Hospitality Management	1668

Tablo 5'te sürdürülebilir turizm konusunda en fazla yayın yapan ilk iki derginin aynı zamanda en fazla atıf alan dergiler olduğu görülmektedir (Sustainability-16846 atıf, Journal of Sustainable Tourism- 12104). En fazla atıf yapılan dergiler açısından bu dergileri sırasıyla Journal of Cleaner Production (5042 atıf), Tourism

Management (4192 atıf) ve Current Issues in Tourism (2755 atıf) takip etmektedir. Genel olarak tabloya bakıldığında, en çok yayın yapan dergilerin aynı zamanda en çok atıf alan dergiler arasında bulunduğu da görülmektedir. Sürdürülebilir turizm konusunda çalışma yayınlayan dergilerin bağlantı gücünü gösteren ağ haritası Şekil 6’te görselleştirilmiştir.

Şekil 6. Dergi Ağ Haritası

Yukarıda verilen haritada, *Sustainability*, *Journal of Sustainable Tourism* ve *Current Issues in Tourism* dergilerinin büyük düğümlerle ve merkezî konumda yer aldığı görülmektedir; bu durum söz konusu dergilerin alanın temel bilimsel iletişim merkezleri olduğunu göstermektedir. Farklı renklerle ayrılan kümeler, dergilerin odaklandığı tematik alt alanları temsil ederken bağlantı çizgileri dergiler arasındaki bibliyografik ilişkinin gücünü ifade etmektedir.

Kurum (Üniversite) Üretkenlik ve Atıf Analizi

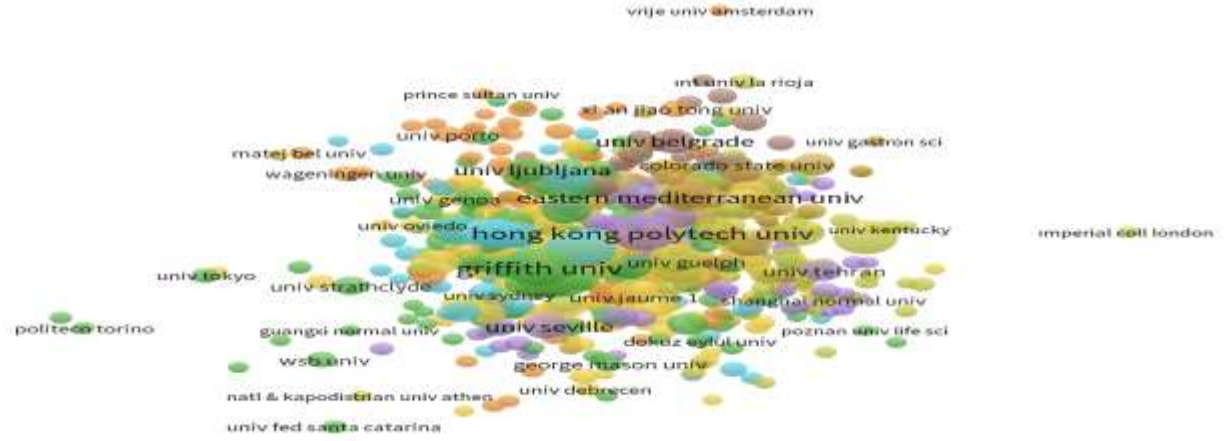
Sürdürülebilir turizm alanında en çok makale hazırlayan ve en çok atıf yapılan kurumların bilgileri Tablo 6’da görülmektedir. Tablo 6 incelendiğinde; en çok yayın hazırlayan kurumların Griffith University (104 makale) ve University Johannesburg (104 makale) olduğu görülmektedir. Bu kurumları sırasıyla Hong Kong Polytech University (95 makale) ve Chinese Academy of Sciences (82 makale) takip etmektedir.

Tablo 6. En Çok Yayın Hazırlayan ve En Çok Atıf Yapılan Kurumlar

Sıra	En Çok Yayın Hazırlayan Kurumlar	Makale Sayısı	Sıra	En Çok Atıf Yapılan Kurumlar	Atıf Sayısı
1	Griffith University	104	1	Griffith University	2901
2	University Johannesburg	104	2	University of Surrey	2782
3	Hong Kong Polytech University	95	3	The University of Queensland	2493
4	Chinese Academy of Sciences	82	4	University Johannesburg	2338
5	University of Surrey	77	5	University of Waterloo	2243
6	The University of Queensland	77	6	Hong Kong Polytech University	2026
7	University of Extremadura	64	7	University of Canterbury	1916
8	University of the Algarve	60	8	Linnaeus University	1776
9	University of Oulu	58	9	Eastern Mediterranean University	1604
10	Kyung Hee University	57	10	Lund University	1497

Tablo 6’da yer alan kurumların atıf alma sayılarına bakıldığında ise en çok atıf alan kurumun Griffith University (2901 atıf) olduğu görülmektedir. İkinci sırada University of Surrey (2782 atıf), üçüncü sırada The University of Queensland (2493 atıf), dördüncü sırada University Johannesburg (2338 atıf) ve beşinci sırada University of Waterloo (2243 atıf) yer almaktadır. Genel olarak bakıldığında en çok yayın yapan kurumların ve en çok atıf alan kurumların ortak olduğu tespit edilmiştir. Son olarak kurumların bulundukları ülkelerin farklılık gösterdiği ve gelişmiş ülkelerde (Çin, Avustralya, İsveç vb.) bulunduklarını söylemek mümkündür. Kurumların bağlantı güçlerinin gösterildiği kurum ağ haritası Şekil 7’de görselleştirilmiştir.

Şekil 7. Kurum Ağ Haritası

Şekil 7’de verilen haritada, *Hong Kong Polytechnic University*, *Griffith University*, *University of Ljubljana* ve *Eastern Mediterranean University* gibi kurumların merkezî konumda yer aldığı görülmektedir. Bu durum söz konusu üniversitelerin alandaki araştırma üretiminin ve işbirliği ağlarının çekirdek aktörleri olduğunu göstermektedir. Farklı renklerle ayrılan kümeler, kurumların dâhil olduğu işbirliği gruplarını temsil ederken daire büyüklükleri kurumların yayın ve atıf yoğunluğunu ifade etmektedir.

Ülke Üretkenlik ve Atıf Analizi

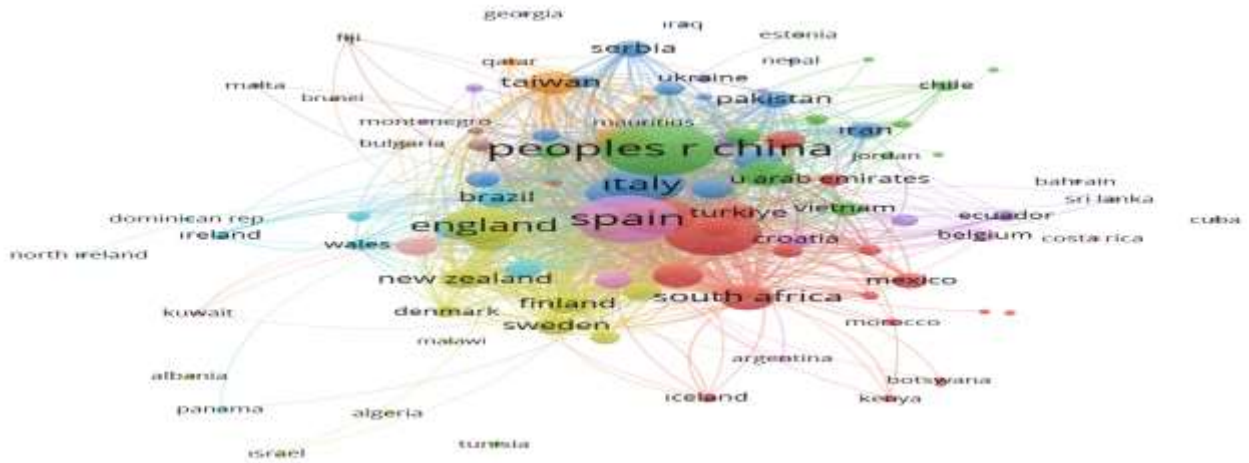
Sürdürülebilir turizm alanında en fazla çalışmaya sahip ülkeler ve en çok atıf alan ülkelerin sıralaması Tablo 7’de sunulmuştur. Tablo 7 incelendiğinde, En fazla makaleye sahip ülkelerin başında “Çin Halk Cumhuriyeti (1068 makale)” gelmektedir. İkinci sırada “İspanya (879 makale)”, üçüncü sırada “Amerika Birleşik Devletleri (721 makale)”, dördüncü sırada “İtalya (524 makale)” ve beşinci sırada “Avustralya (504 makale)” yer almaktadır. Bu tabloya göre, Çin Halk Cumhuriyeti’nin sürdürülebilir turizm konusuna diğer ülkelerden daha fazla önem verdiği söylenebilmektedir. Türkiye ise sürdürülebilir turizm konusunda makale sayısı açısından 225 makale ile 11. sırada yer almaktadır.

Tablo 7. En Fazla Makaleye Sahip ve En Çok Atıf Alan Ülkeler

Sıra	En Fazla Makaleye Sahip Ülkeler	Makale Sayısı	Sıra	En Çok Atıf Alan Ülkeler	Atıf Sayısı
1	People’s Republic of Chine	1068	1	People’s Republic of Chine	15726
2	Spain	879	2	Spain	14558
3	USA	721	3	USA	14079
4	Italy	524	4	Australia	12114
5	Australia	504	5	England	11928
6	England	486	6	Italy	10452
7	Portugal	325	7	Turkey	5298
8	Malaysia	264	8	Malaysia	5255
9	India	241	9	Canada	4978
10	South Africa	237	10	Portugal	4378

Sürdürülebilir turizm konusunda yapılan makalelere göre en çok atıf alan ülkeler incelendiğinde “Çin Halk Cumhuriyeti (15726 atıf)”, “İspanya (14558 atıf)”, “Amerika Birleşik Devletleri (14079 atıf)” ile en çok makaleye sahip ilk üç ülkenin atıf sayıları açısından da aynı sırayı paylaştığı görülmektedir. Bu ülkeleri dördüncü olarak “Avustralya (12114 atıf)” ve beşinci olarak “İngiltere (11928 atıf)” takip etmektedir. Türkiye ise sürdürülebilir turizm konusunda atıf sayısı açısından 5298 atıf ile yedinci sırada yer almaktadır. İlgili ülkelerin bağlantı gücünü gösteren ülke ağ haritası Şekil 8’de gösterilmiştir.

Şekil 8. Ülke Ağ Haritası

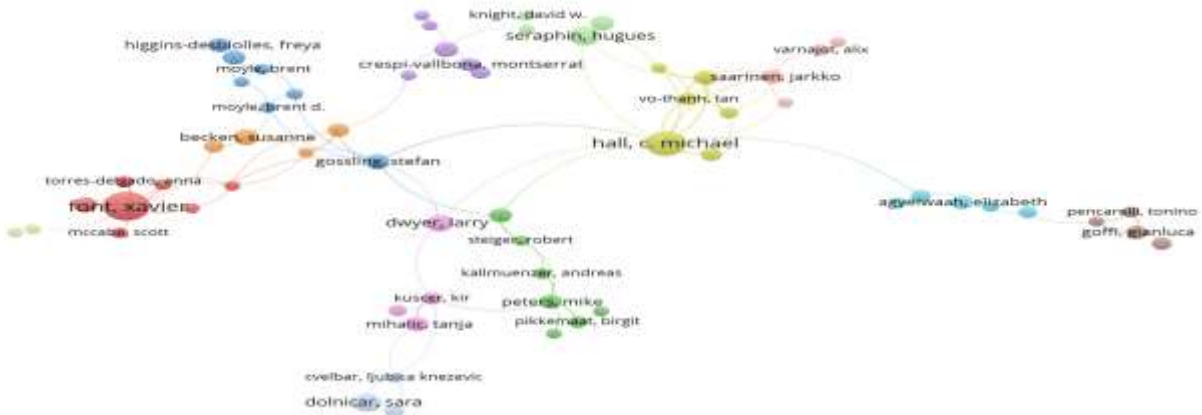

Şekil 8’de verilen ülke ağ haritasında, Çin, İspanya, İngiltere, İtalya ve Güney Afrika gibi ülkelerin merkezi konumda ve büyük düğümlerle temsil edildiği görülmektedir. Bu durum söz konusu ülkelerin alanın araştırma üretimi ve uluslararası işbirliği ağlarında öncü konumda olduğunu göstermektedir. Farklı renklerle ayrılan kümeler, ülkelerin dahil olduğu bölgesel ya da tematik araştırma gruplarını temsil ederken bağlantı çizgileri ülkeler arasındaki işbirliğinin kapsamını ve gücünü yansıtmaktadır.

Yazar İşbirliği Analizi

Sürdürülebilir turizm konusunda çalışma yapan yazarların araştırma işbirliklerine bağlı ortak yazarlık incelemesi yapılmıştır. Sürdürülebilir turizm konusunda makale sayısı ve atıf açısından ön plana çıkan ve en az beş çalışmada işbirlikleri bulunan 256 araştırmacının olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu araştırmacıların en çok işbirliği yaptığı diğer araştırmacılarla ilişkilerini sunan yazar iş birliği haritası Şekil 9’da görülmektedir. Harita incelendiğinde, en az beş makalenin ortaya çıkmasında iş birliği yapan araştırmacıların farklı renklerde kümelenmiş olduğu görülmektedir. Kümeler halinde görülen araştırmacı sayılarının da birbirinden farklı sayılarda olduğu da haritada görülmektedir. Örneğin, kırmızı renkli kümede X. Font isimli yazarın sürdürülebilir turizm konusundaki çalışmalarında S. McCabe ve A. Torres-Delgado isimli yazarlar ile ortak çalışma yaptığı görülmektedir. Benzer şekilde C.M. Hall isimli yazarın T. Vo-Thanh ve J. Saarinen isimli yazarlarla sürdürülebilir turizm konusunda işbirliği yaptığı görülmektedir.

Şekil 9. Yazar İşbirliği Ağ Haritası

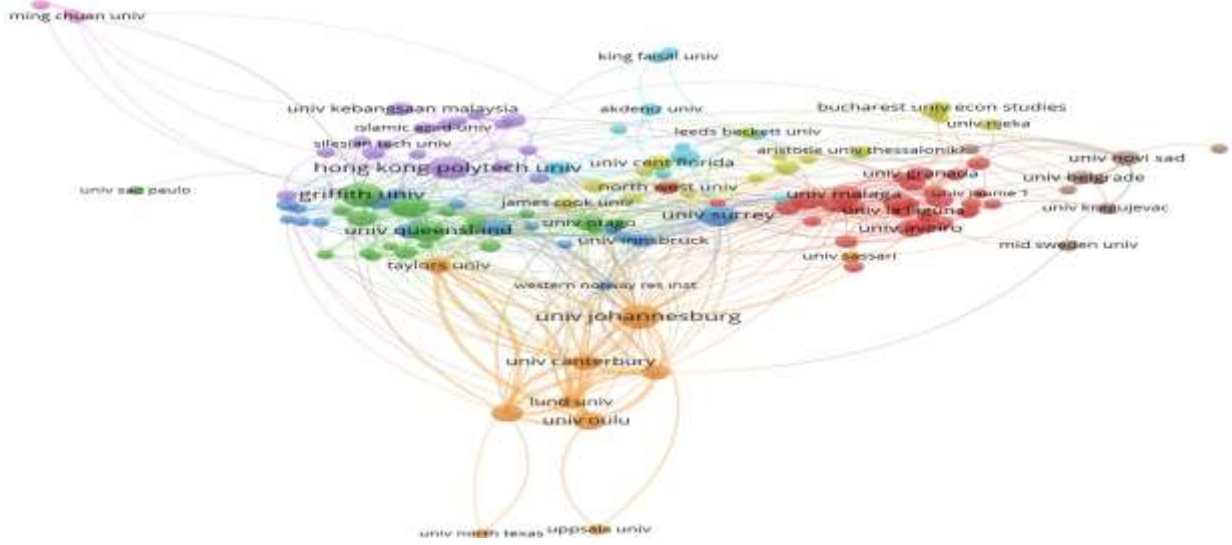

Kurum (Üniversite) İşbirliği Analizi

Sürdürülebilir turizm konusunda çalışma yapan kurumların işbirliğini ortaya koymak amacıyla kurum işbirliği analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda en az 15 makalede işbirliği yapmış olan 140 kurum olduğu tespit edilmiştir. Şekil 10’da sürdürülebilir turizm konusunda makale hazırlamada işbirliği yapan kurumların farklı

renklerde kümelendiği görülmektedir. Örneğin, Hong Kong Polytech Üniversitesinin mor renkteki bağlantılı kurumlarla, Johannesburg Üniversitesinin ise turuncu renkteki bağlantılı kurumlar ile sürdürülebilir turizm konusunda işbirliği yaptığı görülmektedir.

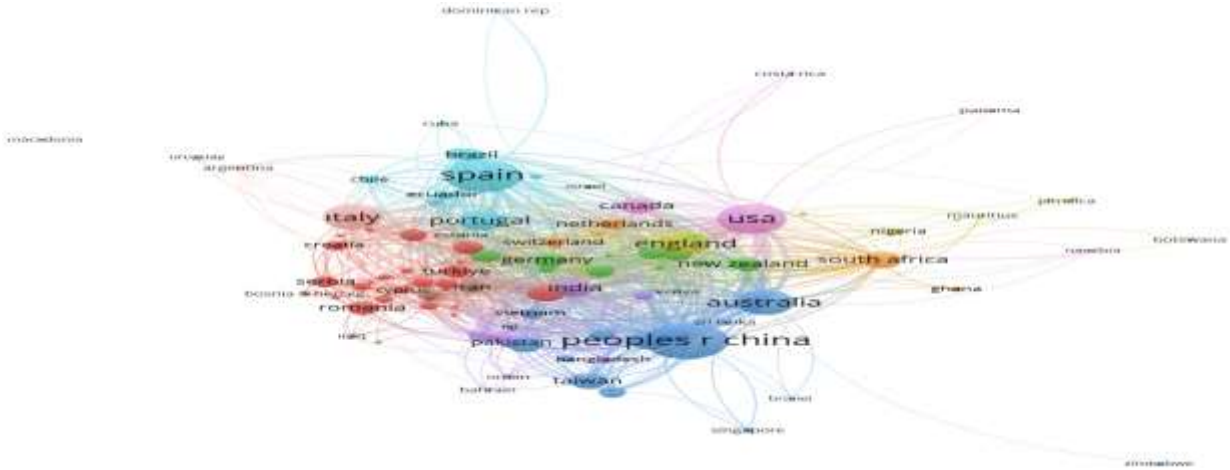
Şekil 10. Kurumların İş birliği Haritası

Ülke İşbirliği Analizi

Sürdürülebilirlik ve turizm konusunda makale üreten ülkelerin işbirliğini ortaya koymak amacıyla ülke işbirliği analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda en az beş makalede işbirliği yapmış olan 104 ülke olduğu tespit edilmiş ve kümeler halinde Şekil 11’de sunulmuştur. Şekil 11 incelendiğinde, Çin Halk Cumhuriyetindeki yazarlar, mavi renkteki bağlantılı ülkeler olan Avustralya, Sri Lanka, Bangladeş, Tayvan, Singapur, Brunei, Zimbabve gibi ülkelerin yazarları ile sürdürülebilirlik ve turizm konusunda güçlü işbirlikleri yaptığı görülmektedir. Benzer şekilde Türkiye’deki yazarların ise Hırvatistan, Sırbistan, Bosna-Hersek, Romanya ülkelerinin yazarları ile sürdürülebilir turizm konusunda güçlü işbirlikleri yaptığı görülmektedir.

Şekil 11. Ülkelerin İşbirliği Haritası

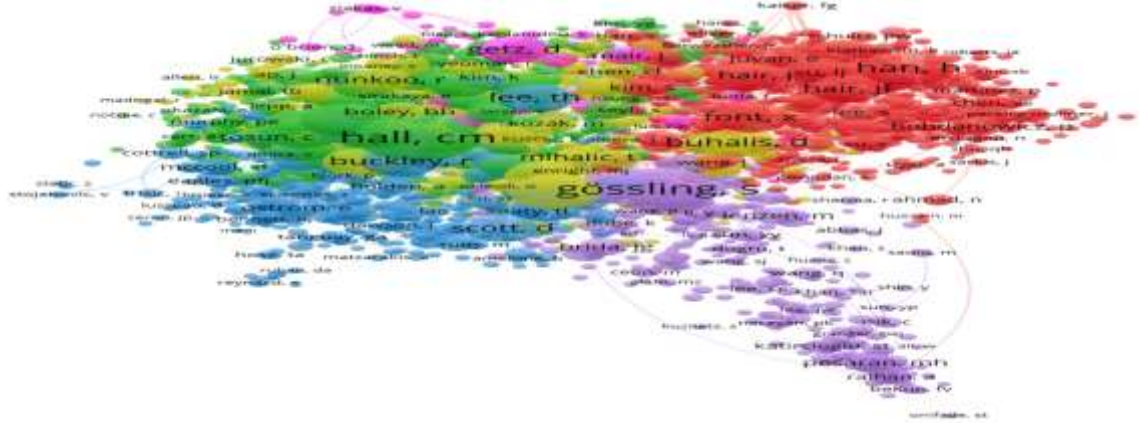

Yazar Ortak Atıf Analizi

Bibliyometrik analiz ortak varlık, ortak atıf ve ortak yazar gibi birçok analiz tekniğinin bir arada kullanılabildiği bir yöntemdir. Ortak atıf analizi, iki veya daha fazla akademik yayının aynı kaynakça (atıf yapılan kaynak) tarafından atıf alması durumunun incelenmesidir. Bu analiz, iki çalışmanın aynı zamanda başka çalışmalar tarafından ne sıklıkla atıf aldığını belirlemekte ve bu iki yayının arasında potansiyel bir ilişki veya bağlantı olduğunu göstermektedir. Eğer iki çalışma birçok kez birlikte atıf alıyorsa, çalışmaların birbirleriyle bağlantılı veya benzer konularda önemli çalışmalar olduğunu gösterebilmektedir (Rehn ve Kronman, 2006). Sürdürülebilir turizm konusunda en çok atıf alan ve bağlantı düzeyi en yüksek araştırmacılar belirlenmiş ve Şekil 12’de sunulmuştur. Yazar ortak atıf analizine giren toplam 164.786 araştırmacı, en az 20 atıf alan 2.868 araştırmacı olduğu tespit edilmiş ve yapılan analizler sonucunda toplam altı küme ortaya

çıkıştır. Birinci küme 763 araştırmacının bulunduğu kırmızı küme, ikinci küme 715 araştırmacının yer aldığı yeşil küme, üçüncü küme 505 araştırmacının yer aldığı mavi kümedir. Dördüncü küme 438 araştırmacının yer aldığı sarı küme, beşinci küme 366 araştırmacının yer aldığı mor küme ve son olarak altıncı küme 81 araştırmacının yer aldığı pembe kümedir. Kümeler içerisinde toplam atıf sayısı ve bağlantı gücü açısından yeşil kümenin yazarları öne çıkmaktadır.

Şekil 12. Yazar Ortak Atıf Ağ Haritası

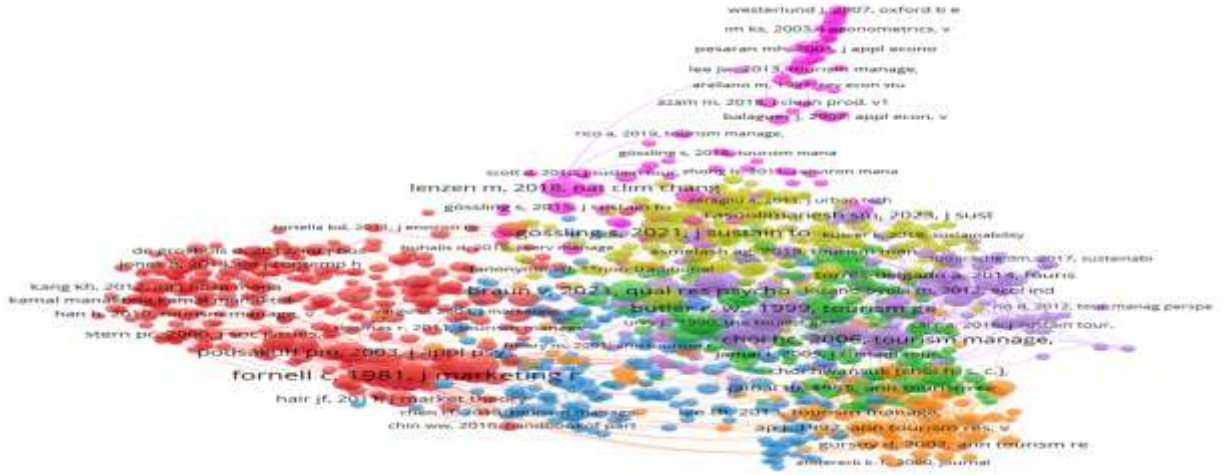

Yeşil kümenin 1527 atıf ve 50.434 bağlantı gücü ile en çok atıf alan ve bağlantı gücü düzeyi en yüksek yazarı “C.M. Hall”dır. Mor kümenin 1331 atıf ve 40.932 bağlantı gücü ile en çok atıf alan ve bağlantı gücü düzeyi en yüksek yazarı “S. Gössling”dir. Kırmızı kümenin 883 atıf ve 35.118 bağlantı gücü ile en çok atıf alan ve bağlantı gücü düzeyi en yüksek yazarı “H. Han”dır. Sarı kümenin 853 atıf ve 25.301 bağlantı gücü ile en çok atıf alan ve bağlantı gücü düzeyi en yüksek olanı “UNWTO”dur. Mavi kümenin 614 atıf ve 19.492 bağlantı gücü ile en çok atıf alan ve bağlantı gücü düzeyi en yüksek yazarı “R. Buckley”dir. Son olarak pembe kümenin 531 atıf ve 16.716 bağlantı gücü ile en çok atıf alan ve bağlantı gücü düzeyi en yüksek yazarı “D. Getz” olarak tespit edilmiştir.

Makale (Referans) Ortak Atıf Analizi

Sürdürülebilirlik ve turizm konularını birlikte ele alan makalelerin ortak atıf ilişkisini gösteren, makale ortak atıf analizi sonuçları Şekil 13’te bulunan haritada verilmiştir. Makalelerin ortak atıf analizi sonuçlarına göre 296.070 ortak atıftan en az 20 atıf olan toplam makale sayısı 1299 olarak tespit edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde yedi farklı küme ortaya çıkmıştır. Makale ortak atıf ağında kırmızı küme 328 makale, yeşil küme 225 makale, mavi küme 203 makale, sarı küme 183 makale, mor küme 151 makale, pembe küme 105 makale ve turuncu küme 104 makaleden oluşmaktadır. Şekil 13’te mor olarak görünen mor bağlantılı araştırmacı grubu kendi aralarında ortak atıflarda bulunurken, sarı araştırmacı kümesi de kendi aralarında ortak atıflarda bulunmaktadır. Harita, her bir kümede hangi makalelerin birlikte atıf aldığını ortaya koymaktadır.

Şekil 13. Makalelerin Ortak Atıf Ağ Haritası

Kırmızı kümenin 380 atıf ve 5.098 bağlantı gücü ile en fazla atıfta bulunulan ve bağlantı gücü en yüksek makalesi “C. Fornell (1981)”, mor kümenin 210 atıf ve 3.472 bağlantı gücü ile en fazla atıfta bulunulan ve bağlantı gücü en yüksek makalesi “R.W. Butler (1999)”, yeşil kümenin 205 atıf ve 2.737 bağlantı gücü ile en fazla atıfta bulunulan ve bağlantı gücü en yüksek makalesi “R.W. Butler (1980)” olarak tespit edilmiştir. Sarı kümenin 193 atıf ve 20.47 bağlantı gücü ile en fazla atıfta bulunulan ve bağlantı gücü en yüksek makalesi “S. Gössling (2021)”, pembe kümenin 179 atıf ve 1.852 bağlantı gücü ile en fazla atıfta bulunulan ve bağlantı gücü en yüksek makalesi “M. Lenzen (2018)”, turuncu kümenin 112 atıf ve 2.451 bağlantı gücü ile en fazla atıfta bulunulan ve bağlantı gücü en yüksek makalesi “T.H. Lee (2013)” ve son olarak mavi kümenin 109 atıf ve 1.230 bağlantı gücü ile en fazla atıfta bulunulan ve bağlantı gücü en yüksek makalesi “R. Sims (2009)” olarak tespit edilmiştir.

Dergi Ortak Atıf Analizi

Sürdürülebilir turizm konusunda en fazla atıf alan ve bağlantı gücü en yüksek dergiler, dergi ortak atıf analizi ile belirlenmiştir. Şekil 14’te ortak atıf yapılan dergilerin ağ haritası verilmiştir. Toplamda 115.274 dergiden en az 20 atıfta bulunulan 2.030 dergi tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda toplamda yedi farklı renkte kümeler ortaya çıkmıştır. Dergi ortak atıf ağında, kırmızı küme 684 dergiden, yeşil küme 525 dergiden, mavi küme 496 dergiden, sarı küme 307 dergiden, mor küme 10 dergiden, pembe ve turuncu kümeler ise 4’er dergiden oluşmaktadır. Şekil 14’te aynı renk grubu içinde yer alan dergiler görülmektedir.

Şekil 14. Dergi Ortak Atıf Ağ Haritası

Haritada renk kümeleri içindeki dergiler ilgili konuda yapılan çalışmalarda ortak atıf almaktadır. Bu dergilerin başında kırmızı kümede 18.757 atıf ve 1.009.518 bağlantı gücüyle “Tourism Management” dergisi gelmektedir. Haritada yer alan diğer altı dergiye bakıldığında; sarı kümede 11.913 atıf ve 629.947 bağlantı gücüyle “Sustainability Basel Journal” dergisi, yeşil kümede 6.574 atıf ve 390.313 bağlantı gücüyle “Journal of Cleaner Production” dergisi, turuncu kümede 3.989 atıf ve 245.801 bağlantı gücüyle “Journal of Travel

Research” dergisi, pembe kümede 3.173 atıf ve 190.665 bağlantı gücüyle “Tourism Management Perspective” dergisi, mavi kümede 1.976 atıf ve 99.947 bağlantı gücüyle “Ecological Economics” dergisi ve son olarak mor kümede 220 atıf ve 12.914 bağlantı gücüyle “International Journal of Wine Business Research” dergisi yer almaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ni (SDG’ler) benimsemesi ile birlikte, 2015 yılı küresel kalkınmanın sürdürülebilir bir biçimde gerçekleştirilebilmesi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Birleşmiş Milletlerin bu gündemi, aşırı yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele etmek ve iklim değişikliğini 2030’a kadar düzeltmek amacı taşımaktadır. Bu hedefler, 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi ve 169 ilişkili hedeften oluşmaktadır. Birleşmiş Milletler Turizm Örgütü de (UNWTO) doğrudan ve dolaylı katkı koymaya karar vermiş ve bu konuda bir platform kurmuştur. Turizm için Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (T4SDG) adını alan bu platform, bir ortak-yaratım platformudur. Bu çalışma, SDG’lerin benimsenmiş olduğu 2015 yılını temel alarak, sürdürülebilirlik ve turizm konularını birlikte ele alan bilimsel çalışmalara ait bibliyometrik yapıyı ve ağ haritalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, 7.123 İngilizce makale, VOSviewer yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Anahtar kelime, yazar üretkenliği ve atıfları, makale atıfları, dergi yayın ve atıfları, kurum üretkenlik ve atıfları, ülke üretkenlik ve atıfları, yazar, kurum ve ülke iş birliği, yazar, makale ve dergi ortak atıf açılarından analizler gerçekleştirilmiştir. Bulgular, daha önce sürdürülebilir turizm konusunda yapılan bibliyometrik çalışmalar ile benzerlik ve farklılıklar göstermektedir.

İlk bulgu, 2015-2024 yılları arasında yayımlanmış sürdürülebilirlik ve turizm konulu makalelerin yıllara göre dağılımlarının 2018 yılından itibaren hızlı bir şekilde artışıdır. Analizin son yılı olan 2024 yılı ise 1.102 makale ile sürdürülebilirlik ve turizm konularını birlikte içeren çalışma sayısının en yüksek olduğu yıl olarak belirlenmiştir. Harmandaroğlu (2024) ve Sezgin vd. (2024) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları da benzer şekilde, 2024 yılının sürdürülebilir turizm alanında en fazla çalışmanın gerçekleştirildiği yıl olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, Pileliene vd. (2024) sürdürülebilir turizm konusunda en fazla yayının, covid-19 dönemini (2019-2020) kapsadığına işaret etmektedir. Mevcut çalışma bulgularından farklılaşmanın, Pileliene vd.’nin (2024) çalışmasında sürdürülebilir turizm ile inovasyon kavramlarının birlikte ele alınması olduğu düşünülmektedir.

Yapılan anahtar kelime analizi bulguları, sürdürülebilir turizm alanında yayımlanmış çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimelerin “sürdürülebilirlik”, “turizm” ve “sürdürülebilir turizm” olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular, Dieguez-Castrillon vd. (2022), Geng vd. (2024), Iqbal vd. (2024), Loureiro vd. (2024), Kapoor ve Jain (2024) ile Harish ve Rao (2024) tarafından yapılan çalışmalardaki anahtar kelime kullanımına paralel sonuçlar sunmaktadır. Bunun yanı sıra, anahtar kelime ağ haritasında “eko-turizm”, “iklim değişikliği” ve “covid-19” gibi kavramların da öne çıktığı görülmüş ve bu bulgular Erdoğan ve Zaman (2024) ile Rafi vd. (2024) çalışmalarının sonuçlarıyla uyum göstermiştir. Yazar üretkenliği ve atıf analizi sonuçlarına göre, bu çalışmada sürdürülebilir turizm konusunda en fazla üç makale yayımlayan yazarlar sırasıyla “F., Xavier”, “C. M. Hall” ve “H., Heesup” olarak tespit edilmiştir. De Bruyn vd. (2023) çalışmasında en üretken yazarları “F. Xavier”, “C. M. Hall” ve “S. Gössling” belirtilirken, Geng (2024) çalışmasında “C. M. Hall” en üretken yazar olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde, Erdoğan ve Zaman (2024) çalışmalarındaki en üretken yazarlar “C. M. Hall”, “S. Gössling” ve “D. Scott” olarak ifade edilmiştir. Bu farklılıklar, çalışmanın kendinden önceki araştırmalardan belirli yönleriyle ayrıştığını göstermektedir. Çalışmanın atıf analizi sonuçlarına göre, en çok atıf alan araştırmacılar “F., Xavier”, “S. Gössling” ve “C. M. Hall” olarak belirlenmiştir. De Bruyn vd. (2023) çalışmasında da benzer şekilde “F. Xavier”, “C. M. Hall” ve “S. Gössling” en çok atıf alan yazarlar olarak tanımlanmıştır. Makale atıf analizi sonuçlarında ise en fazla atıf alan makaleler sırasıyla Hall (2020), Alola (2019) ve D’Amato (2017) olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, en çok atıf alan makalenin isminin “Pandemics, transformations and tourism: Be careful what you wish for” olduğu belirlenmiştir. Diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında, Harmandaroğlu (2024) en çok atıf alan makaleyi “C. M. Hall” olarak tanımlarken, Tankuş vd. (2023) “C. M. Hall”, “D. Scott” ve “S. Gössling” makalelerini öne çıkarmıştır. De Bruyn vd. (2023) ise “C. M. Hall” ve “S. Gössling” makalelerini, Iqbal vd. (2022) “Jamal ve Getz (1995)” çalışmasını, Rafi vd. (2024) ise “Mihalič (2000)” çalışmasını en çok atıf alan makaleler olarak ifade etmiştir.

Yapılan dergi analizi sonuçlarına göre, sürdürülebilir turizm alanında en fazla makale yayımlayan dergiler sırasıyla “Sustainability”, “Journal of Sustainable Tourism” ve “Current Issues in Tourism” olarak tespit edilmiştir. Bu bulgu, De Bruyn vd. (2023)’nin çalışmasında en çok makale yayımlayan dergiler olarak

“Sustainability” ve “Journal of Sustainable Tourism” belirtilmesiyle, Harmandaroğlu (2024)’nın çalışmasında “Journal of Sustainable Tourism” ve “Sustainability” ön plana çıkmasıyla ve Erdoğan ve Zaman (2024)’nın çalışmasında da benzer şekilde “Journal of Sustainable Tourism” ve “Sustainability” en çok makale yayımlayan dergiler olarak ifade edilmesiyle uyumludur. Rafi vd. (2024) çalışmasında da benzer sonuçlar rapor edilmiştir. Atıf analizine göre, bu çalışmada en fazla atıf alan dergiler sırasıyla “Sustainability”, “Journal of Sustainable Tourism” ve “Journal of Cleaner Production” olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar, De Bruyn vd. (2023)’nin çalışmasındaki en fazla atıf alan dergiler olarak “Sustainability” ve “Journal of Sustainable Tourism”, Harmandaroğlu (2024)’nın çalışmasında “Journal of Sustainable Tourism” ve “Sustainability”, Erdoğan ve Zaman (2024) çalışmasında “Journal of Sustainable Tourism” öne çıktığı bulgularıyla uyumluluk göstermektedir. Elde edilen bu veriler, mevcut çalışmanın sonuçlarının önceki çalışmalarla önemli ölçüde örtüştüğünü ve sürdürülebilir turizm alanında bu dergilerin hem yayın sayısı hem de atıf etkisi açısından öncü bir rol oynadığını göstermektedir.

Yapılan analizler sonucunda, sürdürülebilir turizm alanında en fazla makale yayımlayan kurumların sırasıyla “Griffith University”, “University of Johannesburg” ve “Hong Kong Polytech University” olduğu tespit edilmiştir. Erdoğan ve Zaman (2024) ile Harmandaroğlu (2024) çalışmalarında da en üretken kurumlar olarak “Griffith University” ve “University of Johannesburg” vurgulanmış, Kumar vd. (2024) çalışmasında ise “Griffith University” en üretken kurum olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, mevcut çalışmanın sonuçlarıyla büyük ölçüde uyum göstermektedir. Öte yandan, De Bruyn vd. (2023) çalışmalarında en üretken kurumlar olarak “University of Guelph” ve “Texas A&M University”, Harish ve Rao (2024) çalışmalarında ise “University of Guelph”, “Texas A&M University” ve “University of New South Wales” ifade edilmiştir. Bu sonuçlar, mevcut çalışma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Atıf analizine göre, bu çalışmada en çok atıf alan kurumlar sırasıyla “Griffith University”, “University of Surrey” ve “The University of Queensland” olarak belirlenmiştir. Erdoğan ve Zaman (2024) ile Kumar vd. (2024) çalışmalarında en çok atıf alan kurum olarak “Griffith University” belirtilirken, Harmandaroğlu (2024) çalışmasında “Griffith University” ve “University of Surrey” ön plana çıkmıştır. Bu bulgular, mevcut çalışma ile benzerlik göstermektedir. Diğer taraftan, De Bruyn vd. (2023) çalışmalarında en çok atıf alan kurumlar olarak “University of Guelph” ve “Texas A&M University”, Rafi vd. (2024) çalışmalarında ise “Griffith University”, “University of Surrey” ve “University of Queensland” belirtilmiştir. Bu sonuçlar, mevcut çalışma ile bazı farklılıklar barındırmaktadır. Bu bulgular, kurumların sürdürülebilir turizm alanındaki üretkenlik ve atıf etkisinin, çalışma kapsamına ve dönemine göre değişiklik gösterebileceğini ortaya koymaktadır.

Yapılan analizler sonucunda, sürdürülebilir turizm konusunda en fazla çalışmaya sahip ülkelerin sırasıyla “Çin Halk Cumhuriyeti”, “İspanya” ve “ABD” olduğu belirlenmiştir. Iqbal vd. (2022) çalışmalarında da en fazla makale yayımlayan ülkeler olarak “Çin Halk Cumhuriyeti” ve “ABD” belirtilmiş, Geng vd. (2024) çalışmalarında ise “Çin Halk Cumhuriyeti” en üretken ülke olarak öne çıkarılmıştır. Bu bulgular, mevcut çalışmanın sonuçlarıyla uyum göstermektedir. Buna karşılık, Dieguez-Castrillon vd. (2022) çalışmalarında en fazla makale yayımlayan ülkeler olarak “Litvanya” ve “Tunus”, Tankuş vd. (2023) çalışmalarında ise “Avustralya”, “Kanada” ve “Birleşik Krallık” ifade edilmiştir. Bu sonuçlar, mevcut çalışma ile farklılık göstermektedir. Atıf analizine göre, bu çalışmada sürdürülebilir turizm konusunda en çok atıf alan ülkeler sırasıyla “Çin Halk Cumhuriyeti”, “İspanya” ve “ABD” olarak tespit edilmiştir. Geng vd. (2024) ve Harish ve Rao (2024) çalışmalarında da en çok atıf alan ülkeler olarak “Çin Halk Cumhuriyeti” ve “ABD” belirtilmiş olup, bu bulgular mevcut çalışmanın sonuçlarıyla uyumluluk göstermektedir. Öte yandan, Tankuş vd. (2023) çalışmalarında en fazla atıf alan ülkeler olarak “Avustralya”, “Kanada” ve “Birleşik Krallık”, Erdoğan ve Zaman (2024) çalışmalarında ise “Birleşik Krallık” ve “Avustralya” öne çıkarılmıştır. Bu sonuçlar, mevcut çalışma ile bazı farklılıklar barındırmaktadır. Bu bulgular, sürdürülebilir turizm alanında ülkelerin akademik üretkenlik ve atıf etkisinin, çalışmanın kapsamına ve araştırma dönemine göre değişkenlik gösterebildiğini ortaya koymaktadır.

Son olarak, sürdürülebilir turizm alanında yazar, kurum, ülke, makale ve dergi işbirlikleri ile atıf analizleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Yazar işbirliği analizinde, en az beş çalışmada işbirliği yapan 256 araştırmacı belirlenmiş ve özellikle “C.M. Hall” ve “S. Gössling” gibi isimlerin öne çıktığı görülmüştür. Kurum işbirliği analizinde ise en az 15 makalede işbirliği yapan 140 kurum tespit edilmiş; bu kurumlar arasında “Griffith University”, “University of Surrey” ve “The University of Queensland” en çok atıf alanlar arasında yer almıştır. Ülke işbirliği analizinde, “Çin”, “ABD” ve “İspanya”, sürdürülebilir turizm alanında hem en fazla çalışma yapan hem de en çok atıf alan ülkeler olarak öne çıkmıştır. Makale ortak atıf analizinde, “C. Fornell (1981)” ve “R.W. Butler (1980, 1991)” gibi çalışmalara sıkça atıf yapıldığı belirlenmiştir. Dergi ortak atıf analizinde ise “Tourism Management”, “Sustainability Basel Journal” ve “Journal of Cleaner Production” gibi

dergilerin yüksek bağlantı gücüne sahip olduğu ve sıklıkla atıf aldığı tespit edilmiştir. Genel olarak, yapılan işbirlikleri ve atıf analizleri, sürdürülebilir turizm alanındaki temel aktörlerin, önemli yayınların ve kilit işbirliklerinin belirlenmesine katkı sağlamıştır.

Bu çalışma, sürdürülebilir turizm alanında 2015–2024 yılları arasında yayımlanan 7.123 makaleyi analiz ederek mevcut durumun kapsamlı bir değerlendirmesini sunmaktadır. Araştırma, yazar, kurum, ülke, makale ve dergi düzeyinde üretkenlik, atıf ve işbirliği analizleriyle sürdürülebilir turizm alanındaki ana aktörleri ve eğilimleri belirlemiştir. Teorik açıdan çalışma, sürdürülebilir turizm yazınının hangi temalar ve kümeler etrafında şekillendiğini, bu temaları taşıyan etkili yazar, kurum, ülke ve dergileri görünür kılarak alanın kavramsal ve entelektüel yapısına ilişkin bütüncül bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve, sürdürülebilir turizm araştırmalarının dayandığı kuramsal tartışmaları haritalandırmakta ve gelecekte geliştirilecek kuramsal modeller için temel teşkil edebilecek başlıca araştırma eksenlerini işaret etmektedir. Çalışma, sadece İngilizce dilinde yayımlanmış makalelere odaklanmış olup, diğer dillerdeki çalışmaları kapsam dışında bırakmıştır. Gelecek çalışmalar, daha geniş bir dil ve veri tabanı yelpazesi kullanarak sürdürülebilir turizm literatürüne ilişkin daha kapsamlı ve karşılaştırmalı analizler yapabilir.

Tarama sonucu analize alınan çalışmalarda sık kullanılan "sürdürülebilirlik", "turizm", "eko-turizm" ve "iklim değişikliği" gibi anahtar kelimeler üzerinden derinlemesine tematik analizler yapılması, literatüre katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, analizde yazar ve kurum işbirliklerinin güçlü olduğu görüldüğünden, gelecekte, disiplinler arası ve uluslararası işbirliklerinin artırılması, yayınların etki düzeyini yükseltebilir. Çalışmalarda Çin, ABD ve İspanya gibi ülkelerin sürdürülebilir turizm alanındaki lider konumları dikkate alınarak bu bölgelerle işbirliği yapılabilir. Son olarak, "Griffith University" ve "University of Surrey" gibi öne çıkan kurumların çalışmaları örnek alınarak, benzer kapsamda araştırmalar genişletilebilir ve özellikle atıf düzeyi yüksek dergilere odaklanılarak sonuçların akademik etkisi artırılabilir.

Kaynakça

- Alola, A. A., Bekun, F. V., ve Sarkodie, S. A. (2019). Dynamic impact of trade policy, economic growth, fertility rate, renewable and non-renewable energy consumption on ecological footprint in Europe. *Science of the Total Environment*, 685, 702–709. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2019.05.139>
- Blackstock, K. (2005). A critical look at community-based tourism. *Community Development Journal*, 40(1), 39–49. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsi005>.
- Bozkurt, Ö. Ç. ve Çetin, A. (2016). Girişimcilik ve kalkınma dergisi'nin bibliyometrik analizi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11(2), 229–263. <https://doi.org/10.33203/mfy.602001>.
- Bramwell, B. (2015). Theoretical activity in sustainable tourism research. *Annals of Tourism Research*, 54, 204–218. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2015.07.005>.
- Bramwell, B. and Lane, B. (2012). Towards innovation in sustainable tourism research? *Journal of Sustainable Tourism*, 20(1), 1–17. [10.1080/09669582.2011.641559](https://doi.org/10.1080/09669582.2011.641559).
- Bramwell, B., Higham, J., Lane, B. and Miller, G. (2017). Twenty-five years of sustainable tourism and the Journal of Sustainable Tourism: Looking back and moving forward. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(1), 1–9. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1251689>.
- Broadus, R. (1987). Toward a definition of "bibliometrics." *Scientometrics*, 12(5–6), 373–379. <https://doi.org/10.1007/BF02016680>.
- Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 528–546. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2012.02.003>.
- Butler, R. (1999). Sustainable tourism: A state-of-the-art review. *Tourism Geographies*, 1(1), 7–25. <https://doi.org/10.1080/14616689908721291>.
- Cavalcante, W. Q. D. F., Coelho, A. and Bairrada, C. M. (2021). Sustainability and tourism marketing: A bibliometric analysis of publications between 1997 and 2020 using Vos viewer software. *Sustainability*, 13(9), 4987. <https://doi.org/10.3390/su13094987>.
- D'Amato, D., Droste, N., Allen, B., Kettunen, M., Lähtinen, K., Korhonen, J., ... Toppinen, A. (2017). Green, circular, bio economy: A comparative analysis of sustainability avenues. *Journal of Cleaner Production*, 168, 716–734. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.09.053>

- De Bruyn, C., Said, F. B., Meyer, N. and Soliman, M. (2023). Research in tourism sustainability: A comprehensive bibliometric analysis from 1990 to 2022. *Heliyon*, 9(8). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e18874>.
- Della-Corte, V., Del Gaudio, G., Sepe, F. and Sciarelli, F. (2019). Sustainable tourism in the open innovation realm: A bibliometric analysis. *Sustainability*, 11(21), 6114. <https://doi.org/10.3390/su11216114>.
- Demirbulat, Ö. G. ve Dinç, N. T. (2017). Sürdürülebilir turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 20–30. <https://doi.org/10.24010/soid.334320>.
- Dieguez-Castrillon, M. I., Gueimonde-Canto, A. and Rodríguez-López, N. (2022). Sustainability indicators for tourism destinations: Bibliometric analysis and proposed research agenda. *Environment, Development and Sustainability*, 24(10), 11548–11575. [10.1007/s10668-021-01951-7](https://doi.org/10.1007/s10668-021-01951-7).
- Dolnicar, S. (2020). Designing for more environmentally friendly tourism. *Annals of Tourism Research*, 84, 102933. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102933>.
- Dowling, R. (1993). An Environmentally-based Planning Model for Regional Tourism Development. *Journal of Sustainable Tourism*, 1(1), 17–37. <https://doi.org/10.1080/09669589309450698>.
- Erdoğan, H. ve Zaman, S. (2024). Sürdürülebilir turizm kavramsallaştırması üzerine bibliyometrik bir analiz. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 66–86. <https://doi.org/10.32572/guntad.1318556>.
- Garfield, E. (1972). Citation analysis as a tool in journal evaluation: Journals can be ranked by frequency and impact of citations for science policy studies. *Science*, 178(4060), 471–479. [doi: 10.1126/science.178.4060.471](https://doi.org/10.1126/science.178.4060.471).
- Garrigos-Simon, F., Narangajavana-Kaosiri, Y. and Lengua-Lengua, I. (2018). Tourism and sustainability: A bibliometric and visualization analysis. *Sustainability*, 10, 1976. <https://doi.org/10.3390/su10061976>.
- Garrod, B. and Fyall, A. (1998). Beyond the rhetoric of sustainable tourism? *Tourism Management*, 19(3), 199–212. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(98\)00013-2](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(98)00013-2).
- Garvey, A. M. and Bolton, L. E. (2017). Eco-product choice cuts both ways: How proenvironmental licensing versus reinforcement is contingent on environmental consciousness. *Journal of Public Policy & Marketing*, 36(2), 284–298. <https://doi.org/10.1509/jppm.16.096>.
- Geng, Y., Zhang, X., Gao, J., Yan, Y. and Chen, L. (2024). Bibliometric analysis of sustainable tourism using CiteSpace. *Technological Forecasting and Social Change*, 202, 123310. [10.1016/j.techfore.2024.123310](https://doi.org/10.1016/j.techfore.2024.123310).
- Hall, C. M., Scott, D., & Gössling, S. (2020). Pandemics, transformations and tourism: Be careful what you wish for. *Tourism Geographies*, 22(3), 577–598. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1759131>.
- Han, H. (2021). Consumer behavior and environmental sustainability in tourism and hospitality: A review of theories, concepts, and latest research. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(7), 1021–1042. <https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1903019>.
- Harish, P., and Rao, Y. V. (2024). Research on sustainable tourism and biodiversity: A bibliometric analysis. *Anatolia*, 35(4), 702–722. [10.1080/13032917.2023.2300120](https://doi.org/10.1080/13032917.2023.2300120).
- Harmandaroğlu, S. F. (2024). Turizmde sürdürülebilirliğin bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi (Investigation of sustainability in tourism using bibliometric analysis). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 12(1), 168–186. <https://doi.org/10.21325/jotags.2024.1374>.
- International Union of Conservation of Nature – IUCN. (1980). Brief history of IUCN. Erişim tarihi: E.T: 01.01.2024, <https://www.iucn.org/about/union/iucn-briefhistory>
- Iqbal, A., Ramachandran, S., Siow, M. L., Subramaniam, T., & Afandi, S. H. M. (2022). Meaningful community participation for effective development of sustainable tourism: Bibliometric analysis towards a quintuple helix model. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 39, 100523. [10.1016/j.jort.2022.100523](https://doi.org/10.1016/j.jort.2022.100523).
- Jamal, T. B. and Getz, D. (1995). Collaboration theory and community tourism planning. *Annals of Tourism Research*, 22(1), 186–204 [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(94\)00067-3](https://doi.org/10.1016/0160-7383(94)00067-3).

- Jimenez-Garcia, M., Ruiz-Chico, J., Peña-Sánchez, A. R. and López-Sánchez, J. A. (2020). A bibliometric analysis of sports tourism and sustainability (2002–2019). *Sustainability*, 12(7), 2840. <https://doi.org/10.3390/su12072840>.
- Kalıpçı, M. B. (2024). Tourism and sustainable destinations: A bibliometric examination. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 263, 119–126. 10.2495/ST240101.
- Kapoor, D. and Jain, A. (2024). Sustainable tourism and its future research directions: A bibliometric analysis of twenty-five years of research. *Tourism Review*, 79(3), 541–567. <https://doi.org/10.1108/TR-11-2022-0540>.
- Korkmaz, Ö. (2024). Başarılı örneklerle yavaş turizm, yavaş yemek ve yavaş şehir. D. Ağcadağ ve S. Soğukoğlu Korkmaz (Ed.). *Sosyal ve beşeri bilimlerde multidisipliner çalışmalar*. Çanakkale: Paradigma Yayınevi.
- Kumar, P., Aggarwal, B., Kumar, V. and Saini, H. (2024). Sustainable tourism progress: A 10-year bibliometric analysis. *Cogent Social Sciences*, 10(1), 2299614. <https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2299614>
- Leon-Gomez, A., Mora Forero, J. A. and Santos-Jaén, J. M. (2023). A bibliometric analysis of sustainability education in tourism universities. *Sage Open*, 13(3), 21582440231193215. <https://doi.org/10.1177/21582440231193215>.
- Liu, Z. (2003). Sustainable tourism development: A critique. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(6), 459–475. <https://doi.org/10.1080/09669580308667216>.
- Loureiro, I. S., Costa, V. and Malheiro, A. (2024). Sustainable tourism: A systematic literature review and bibliometric analysis. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 14(1), 127–139. <https://doi.org/10.2478/ejthr-2024-0009>.
- Lu, J. and Nepal, S. K. (2009). Sustainable tourism research: An analysis of papers published in the Journal of Sustainable Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 17, 5–16. <https://doi.org/10.1080/09669580802582480>
- Manyara, G. and Jones, E. (2007). Community-based tourism enterprises development in Kenya: An exploration of their potential as avenues of poverty reduction. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(6), 628–644. <https://doi.org/10.2167/jost723.0>.
- McCool, S. F. and Martin, S. R. (1994). Community attachment and attitudes toward tourism development. *Journal of Travel Research*, 32(3), 29–34. <https://doi.org/10.1177/004728759403200305>.
- Mihalic, T. (2016). Sustainable-responsible tourism discourse – Towards ‘responsustainable’ tourism. *Journal of Cleaner Production*, 111, 461–470. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.12.062>.
- Mihalic, T., Mohamadi, S., Abbasi, A. and Dávid, L. D. (2021). Mapping a sustainable and responsible tourism paradigm: A bibliometric and citation network analysis. *Sustainability*, 13(2), 853. <https://doi.org/10.3390/su13020853>
- Moyle, C. L., Moyle, B., Ruhanen, L., Bec, A. and Weiler, B. (2018). Business sustainability: How does tourism compare? *Sustainability*, 10(4), 968. <https://doi.org/10.3390/su10040968>.
- Nebioğlu, O. (2019). Turizm ve yiyecek tüketimi: Uluslararası alanyazın üzerine bibliyometrik bir analiz. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(1), 71–88. <https://doi.org/10.24010/soid.461702>.
- Ninerola, A., Sánchez-Rebull, M. V. and Hernández-Lara, A. B. (2019). Tourism research on sustainability: A bibliometric analysis. *Sustainability*, 11, 1377. <https://doi.org/10.3390/su11051377>.
- Okazaki, E. (2008). A community-based tourism model: Its conception and use. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5), 511–529. [10.1080/09669580802159594](https://doi.org/10.1080/09669580802159594).
- Özköse, H. (2017). *Yönetim bilişim sistemleri alanının Türkiye ve dünya'daki bibliyometrik analizi ve haritası*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Pilelienė, L., Grigaliūnaitė, V. and Bogoyavlenska, Y. (2024). A bibliometric review of innovations in sustainable tourism research: Current trends and future research agenda. *Sustainability*, 16(16), 7124. <https://doi.org/10.3390/su16167124>.

- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25(4), 348–349.
- Pritchard, A. and Wittig, G. R. (1981). *Bibliometrics*. Watford: AllM Books.
- Rafi, A., Rehman, M. A., Musu, A., Rather, R. A. and Kautish, P. (2024). Revisiting sustainable tourism research: Bibliometric insights and future research agenda. *Anatolia*, 1–16. [10.1080/13032917.2024.2411988](https://doi.org/10.1080/13032917.2024.2411988).
- Rehn, C. and Kronman, U. (2006). *Bibliometric handbook for Karolinska Institutet*. Karolinska Institutet University Library Publications.
- Romeo, R., Manuelli, S. and Abear, S. (2022). The International Year of Sustainable Mountain Development 2022: An opportunity to promote action for mountains. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 6, 5. <https://doi.org/10.3389/fsufs.2022.933080>.
- Roy, S. B. and Basak, M. (2013). Journal of Documentation: A bibliometric study. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, 945.
- Ruhanen, L., Weiler, B., Moyle, B. D. and McLennan, C. L. J. (2015). Trends and patterns in sustainable tourism research: A 25-year bibliometric analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(4), 517–535. <https://doi.org/10.1080/09669582.2014.978790>.
- Ruhanen, L., Moyle, C. L. and Moyle, B. (2019). New directions in sustainable tourism research. *Tourism Review*, 74(2), 245–256. DOI:10.1108/TR-12-2017-0196.
- Sanchez-Canizares, S., Castillo-Canalejo, A. ve Cabeza-Ramírez, L. (2018). Sustainable tourism in sensitive areas: Bibliometric characterisation and content analysis of specialised literature. *Sustainability*, 10, 1525. <https://doi.org/10.3390/su10051525>.
- Sengupta, I. N. (1992). Bibliometrics, informetrics, scientometrics and librametrics: An overview. *Libri*, 42, 75–98. <https://doi.org/10.1515/libr.1992.42.2.75>.
- Sezgin, M., Bilgiç, C. ve Akgül, S. Ö. (2024). Sürdürülebilir turizm ve pazarlama konulu araştırmaların bibliyometrik analizi. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, (18), 81–97.
- Shea, M. M., Painter, J. and Osaka, S. (2022). Power, the Pacific Islands, and the prestige press: A case study of how climate reporting is influenced by UN Framework Convention on Climate Change summits. *International Journal of Press/Politics*, 27(2), 518–540. Doi: [10.1177/19401612211018067](https://doi.org/10.1177/19401612211018067).
- Şahin, M. D. (2024). Sürdürülebilirlik değeri kavramına yönelik bibliyometrik analiz. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (81), 321–338. <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1487846>.
- Tankuş, E., Sökmen, A. ve Şahin, N. G. G. (2023). Sürdürülebilir turizm ekseninde Birleşmiş Milletler 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin bibliyometrik analizi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 11(3), 2238–2263. <https://doi.org/10.21325/jotags.2023.1291>
- Tokmak, C., Doğantekin, A. ve Kılıç, İ. (2018). A bibliometric analysis on sustainable tourism studies: A review of 8 years (2010–2017). *Turizm Akademik Dergisi*, 5(2), 63–72.
- Tosun, C. (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. *Tourism Management*, 21(6), 613–633. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(00\)00009-1](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(00)00009-1).
- UNEP. (2005). Making tourism more sustainable – A guide for policy makers. Erişim tarihi: 31.12.2024, www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284408214.
- United Nations (2015) Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development <https://sdgs.un.org/goals> (Erişim tarihi: 31.12.2024).
- UNWTO. (2005). Making tourism more sustainable: A guide for policy makers. United Nations Environment Programme, Division of Technology, Industry and Economics. Erişim tarihi: 31.12.2024, <https://www.unep.org/resources/report/making-tourism-more-sustainable-guide-policy-makers>
- UNWTO. (2015). Tourism in the 2030 Agenda. Erişim tarihi: 31.12.2024, <https://www.unwto.org/tourism-in-2030-agenda>.

- UNWTO. (2018). UNWTO Tourism Highlights: 2018 Edition. Erişim tarihi: 31.12.2024, <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284419876> .
- Yeksan, Ö. ve Akbaba, A. (2019). Sürdürülebilir turizm makalelerinin bibliyometrik analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 220–231. <https://doi.org/10.32572/guntad.502563>.
- Yoopetch, C. and Nimsai, S. (2019). Science mapping the knowledge base on sustainable tourism development, 1990–2018. *Sustainability*, 11, 3631. <https://doi.org/10.3390/su11133631>.
- Wang, M. C. and Wang, C. S. (2018). Tourism, the environment, and energy policies. *Tourism Economics*, 24(7), 821–838. [10.1177/1354816618781458](https://doi.org/10.1177/1354816618781458).
- Weaver, D. (2006). *Sustainable tourism: Theory and practice*. Butterworth-Heinemann Routledge.
- World Commission on Environment & Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.